

Etniske minoritetskvinder, udsathed for vold og muligheder for støtte

Etniske minoritetskvinder, udsathed for vold og muligheder for støtte

© VIVE og forfatterne, 2025

e-ISBN: 978-87-7582-446-5

Projekt: 301997

Finansiering: Offerfonden

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

VIVE støtter FN's verdensmål og angiver her, hvilket eller hvilke verdensmål der knytter sig til publikationen.

Forord

Vold mod kvinder er et betragteligt problem i Danmark og har været det i årtier. Volden kan berøre alle grupper og samfundslag og kan tage mange former. Dermed er det vigtigt med et kendskab til, hvilke særlige forhold der kan gøre sig gældende i bestemte grupper. En sådan viden har betydning, såvel for mulighederne for at forebygge vold, som for at yde den rette hjælp til udsatte. Denne rapport giver viden om de forhold, der kan være på spil, når kvinder med etnisk minoritetsbaggrund bliver udsat for vold, og viden om, hvad der kan være vigtigt i forhold til at yde dem god og tilstrækkelig hjælp. Rapporten er bygget op som en række korte kapitler og har sin form, fordi den også er udgivet som en artikelserie i net-mediet POV-International. Rapporten er blevet til på baggrund af projektet *'Lokale dynamikker i en transnational kontekst – et casestudie af udsathed for vold og muligheder for støtte blandt etniske minoritetskvinder'*. Projektet er støttet økonomisk af Offerfonden.

Lisbeth Pedersen

Forsknings- og analysechef for VIVE Arbejde og Ældre

Indholdsfortegnelse

Hovedresultater	5
Afrapportering	8
1 En personlig forhistorie	9
2 En verden i bevægelse	12
3 Mirhas historie	16
4 Usikre opholdstilladelser	21
5 Familiens rolle, når minoritetskvinder forlader voldelige mænd	26
6 Når familiekonflikter overskrider grænser	31
7 En <i>peer-to-peer</i> indsats for at hjælpe udsatte kvinder	35
8 Brobygning til den rette hjælp	40
Dokumentation	45
9 Metode og data	46
Litteratur	48

Hovedresultater

Migration har igennem det seneste halve århundrede ændret sammensætningen af den danske befolkning betragteligt. Forandringerne har ført nye udfordringer med sig – udfordringer, som det er vigtigt at få viden om for at kunne håndtere dem bedst muligt. En af udfordringerne handler om de særlige forhold, der kan gøre sig gældende, når kvinder med etnisk minoritetsbaggrund udsættes for vold og kontrol. Næsten halvdelen af de kvinder, der får hjælp på landets kvindekrisecentre, har etnisk minoritetsbaggrund (Enevoldsen et al., 2025). Relativt set søger kvinder med indvandrer- og efterkommerbaggrund dermed tre gange så ofte ophold på krisecenter, som kvinder med majoritetsdansk baggrund. Der er flere årsager til denne overrepræsentation. En årsag er, at kvinder, som eksempelvis er kommet til Danmark via familiesammenføring, ofte har meget lidt netværk og familie i Danmark: Da de er kommet til Danmark som voksne, bor deres forældre og søskende som oftest uden for Danmarks grænser. Dermed er der ikke mange alternativer til at søge hjælp hos krisecentrene. En anden årsag er, at man i en del etniske minoritetsfamilier har et meget negativt syn på skilsmisse. Det kan gøre det svært for en kvinde at finde støtte i sine egne kredse til at forlade sin mand.

Når kvinder tager på krisecenter, har de rakt ud efter hjælp. Det er ikke alle, der gør det, og en anden problemstilling handler dermed om etniske minoritetskvinder, som ikke søger hjælp, selvom de lever under meget vanskelige vilkår (Liversage & Petersen, 2020). I nogle tilfælde handler det om kvinder, der har meget ringe viden om deres rettigheder og muligheder i Danmark. Nogle kvinder forbliver længe i voldelige forhold, fordi de frygter, at de danske myndigheder vil tage deres børn, hvis de får nys om problemerne i familien. Nogle frygter også (og måske med rette), at de vil miste retten til ophold i Danmark, hvis de forlader deres mænd (Slot et al., 2023).

Det er vigtigt både at forstå de særlige problemer, som nogle voldsudsatte etniske minoritetskvinder kan opleve, og at have blik for de meget store variationer, der er i kvindernes erfaringer. Det er også vigtigt at forstå kvindernes behov og de særlige forhold, som kan gøre sig gældende, hvis de skal have god og tilstrækkelig hjælp.

Denne rapport består af 8 kapitler, som også er udgivet som enkeltstående artikler på net-mediet POV-International.

Kapitlerne er alle skrevet af Anika Liversage, professor med særlige opgaver ved VIVE.

Kapitel 1 – en personlig forhistorie handler om Anika Liversages egen berøring med migration på tværs af landegrænser. Kapitlet handler dels om, hvordan hendes britiske far igennem sit liv var bosat på tre kontinenter, dels om, hvordan hun selv kom til at bo nogle år i Tyrkiet og sidenhen fik mulighed for at forfølge sin interesse for migrationens konsekvenser i sit mangeårige arbejde som forsker.

Kapitel 2 – en verden i bevægelse bygger på udvalgte forskningskilder. Kapitlet belyser bl.a., hvordan migration kan bringe meget forskellige forståelser for køn og seksualitet i tæt kontakt. Denne kontakt kan bidrage til store spændinger internt i etniske minoritetsfamilier, imellem såvel køn som generationer, og kan også medvirke til forekomsten af vold og kontrol.

Kapitel 3 – Mirhas historie bygger på et interview med en ung kvinde, opvokset i Danmark. Mirha beskriver, hvad der skete i hendes familie, da hendes søster fandt sig en kæreste uden sine forældres viden. Kapitlet kaster lys på Mirhas forældres handlemåder og viser, hvordan forældre også kan blive klemt, når der opstår alvorlige familiekonflikter på tværs af generationer.

Kapitel 4 – Usikre opholdstilladelser handler om, hvordan usikre opholdstilladelser kan øge etniske minoritetskvindes udsathed for partnervold. Igennem de seneste to årtier er det blevet stadigt mere vanskeligt at opnå varigt ophold i Danmark. Dette skaber i dag alvorlige problemer både for de kvinder, der oplever vold, og for de frontmedarbejdere, som søger at hjælpe kvinderne.

Kapitel 5 – Familiens rolle, når minoritetskvinder forlader voldelige mænd, er baseret på interviews med etniske minoritetskvinder. Med stærke normer imod skilsmisse oplever nogle kvinder, at fx deres fædre modsætter sig, når kvinderne ønsker at forlade deres ægtemænd. Samtidig er der forældre, som giver døtre fuld opbakning til at blive skilt. Denne diversitet imellem forskellige etniske minoritetsfamilier er vigtig at holde sig for øje.

Kapitel 6 – Når familiekonflikter overskrider grænser, har fokus på internationale barnebortførsler og "dumping" af kvinder uden for Danmarks grænser. Begge dele kan være strategier i familiekonflikter, for mens kvinder i Danmark kan søge hjælp hos myndighederne, har de ikke samme muligheder i oprindelseslande som eksempelvis Irak eller Syrien. Tilsvarende kan mænd hævne sig på hustruer, som har forladt dem, ved fx at bortføre parrets fælles børn til udlandet.

Kapitel 7 – En peer-to-peer indsats for at hjælpe udsatte kvinder handler om arbejdet i foreningen Søstre mod Vold og Kontrol. Foreningens innovative tilgang bygger på, at deres frivillige overvejende er kvinder med etnisk minoritetsbaggrund, hvoraf en del har egne erfaringer med vold og kontrol. De frivillige bruger aktivt deres

baggrund til at skabe bånd til isolerede etniske minoritetskvinder og formidle den viden, der kan være en forudsætning for, at udsatte kvinder tør forlade en voldelig ægtemand.

Kapitel 8 – Brobygning til den rette hjælp kaster lys på de vanskeligheder, nogle kvinder har, når de søger hjælp hos de danske myndigheder. Også denne artikel har Foreningen Søstre mod Vold og Kontrol som afsæt. Foreningen har erfaret, at udsatte kvinder kan have brug for en håndholdt indsats, og bidrager derfor med fx at skabe kontakt til frontmedarbejdere med særlige kompetencer. Nødvendigheden af, at en sådan medierende rolle viser de undertiden meget komplicerede forhold, som må adresseres, når udsatte etniske minoritetskvinder skal hjælpes ud af voldelige forhold.

Sidst i rapporten findes der information om de interviews, som denne rapport bygger på. Her er der også en litteraturliste.

Fakta om rapporten

Denne rapport er skrevet i forbindelse med projektet *'Lokale dynamikker i en transnational kontekst – et casestudie af udsathed for vold og muligheder for støtte blandt etniske minoritetskvinder'* (2021-2025). Projektet bygger på i alt 67 interviews med følgende tre grupper:

- **Kvinder med etnisk minoritetsbaggrund**, der har haft personlige oplevelser med vold og/eller kontrol. Det drejer sig såvel om kvinder, der er født og opvokset i Danmark, som kvinder, der er kommet til Danmark som voksne, primært via familiesammenføring.
- **Offentlige hjælpeinstanser**, der enten yder hjælp til sådanne kvinder eller på anden vis kommer i kontakt med dem i deres professionelle virke. Det har omfattet interviews med bl.a. socialrådgivere, sundhedsplejersker og sikkerhedskonsulenter.
- **Andre aktører**, der også yder forskellige former for hjælp og støtte til etniske minoritetskvinder udsat for vold og/eller kontrol. Det har omfattet interviews med bl.a. krise-centermedarbejdere og foreningsmedarbejdere. En del af empirien udgøres af interviews med både ansatte og frivillige i den Odense-baserede forening Søstre mod Vold og Kontrol.

For mere information om undersøgelsens data og metode, se kapitel 9.

> **Afrapportering**

1 En personlig forhistorie

Dette kapitel er også første artikel i en serie, der handler om etniske minoritetskvinder, udsathed for vold og kontrol og mulighederne for at få hjælp. Artikelserien og denne rapport handler om køn, magt og udsathed, men også om resiliens, modstand og udvikling. Det er et indblik i nogle livserfaringer i Danmark, som er ukendte for mange, og i nogle af de store omvæltninger og udfordringer, som migration kan føre med sig. Artikelserien består af 8 artikler, der også udgør de 8 kapitler i denne rapport. Begge dele er skrevet af mig, Anika Liversage.

Min baggrund for at skrive artiklerne og rapporten er, at jeg er professor med særlige opgaver på VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, hvor jeg har arbejdet i snart 20 år. I meget af min tid her har jeg beskæftiget mig med de mere problemfyldte sider af etniske minoriteters familieforhold – fx med den vold, som kan forekomme i forbindelse med skilsmisse. Min interesse for forhold blandt migranter har til dels rod i min egen, personlige historie. Derfor handler dette første kapitel om, hvad jeg selv er rundet af – hvad det er for et sted, jeg står, når jeg betragter verden. Min egen livshistorie er også i sig selv et eksempel på, hvordan den stigende globalisering og migration til og fra Danmark igennem de seneste 5-6 årtier har præget mange liv – også mit.

Familie på tværs af lande

Selvom migrationen til Danmark er taget markant til, siden jeg blev født i et hus i Vanløse i 1966, er det naturligvis ikke et nyt fænomen. Min svigermors jødiske familie kom fx hertil fra Polen i 1913. Hun var den næst yngste af 10 søskende i en stor og fattig familie, hvor forældrene ikke kunne dansk, da de ankom, og hvor naboerne nok tænkte, at både maden og religionen var "udenlandsk" og "underlig". Min far, David, var også fra udlandet: Med sin amerikanske mor og engelske far kom han som spæd til Kenya. Det var 1930, og hans far, der var agronom, var blevet udstationeret for det britiske imperium. David blev dermed del af en "expat-familie" af hvide i Afrika. I 10 år undersøgte min farfar, hvordan landbruget fungerede i Østafrika, og kom med forslag til, hvordan de engelske koloniherrer kunne forbedre produktionen. Så blev det 1940, og Anden Verdenskrig brød ud. Med frygt for, at tyskerne skulle invadere Østafrika, kom min 10-årige far – med sin mor og to mindre søskende – ombord på et skib, som sejlede syd om Afrika til USA. Turen tog måneder med frygt for ubådsangreb, og min far endte dermed som flygtning hos sin mors amerikanske familie. I 1945 blev familien genforenet med min farfar i Nordirland. Så gik der endnu nogle år, før min far migrerede for tredje gang: Som nyuddannet arkæolog mødte han min danske mor og blev familiesammenført til Danmark. Dermed kom jeg til at vokse op med bevidstheden om, at familie også er noget, man kan have i andre lande og verdensdele.

Jeg har også selv smagt på det udenlandske. Som 18-årig student var en forventet del af mit ungdomsliv et sabbatår i udlandet, og i 1985 rejste jeg til Tyrkiet. Det var kort efter militærkuppet i 1981, og længe før landet var blevet til det turistmål, vi kender i dag. Det gik hverken værre eller bedre, end at jeg fik mig en kæreste dernede og udskød min hjemrejse. Min kæreste arbejdede for et amerikansk-finansieret undervandsarkæologisk institut, og alting var vældig kulørt og spændende. Jeg lærte at dykke i Middelhavet og var med på udgravningen af verdens ældste skibsvrag på 50 meter vand – dog mest over havoverfladen. Det var en stor oplevelse at bo i Tyrkiet i de år, men det var også hårdt. For jeg talte jo ikke landets sprog og var også – om end på en meget privilegeret måde – ganske marginaliseret i det lokale samfund. En overgang fik jeg en stærk uvilje imod at forlade den lejlighed, vi boede i, selv bare for at gå ned til købmanden efter æg og mælk. Det var meget mærkeligt, nærmest uforståeligt, hvorfor jeg dog ikke bare kunne gå ned og handle, som jeg før havde gjort. Det gik heldigvis over efter et stykke tid. År senere og vel tilbage i Danmark læste jeg om "kulturchok". Det er en velbeskrevet tilstand, som kan opstå, når den første "forelskelsesfase" efter ankomsten til et nyt land er ovre. Den fremmedhed, som i første omgang er spændende og eksotisk, vækker pludselig uro og kan føre til angst og en stærk trang til at isolere sig og lukke alt fremmed ude. At holde fast i noget velkendt kan blive en overlevelsesstrategi, som jeg selv oplevede – uden at forstå, hvad der havde tag i mig.

Senere begyndte jeg at arbejde med sproget. Blandt undervandsarkæologerne talte man engelsk, og hovedparten af de udenlandske ansatte (hvoraf en del havde boet i Tyrkiet i måske et årti) kunne kun de mest almindelige tyrkiske gloser. Sproget var altså ikke et, man bare lige samlede op hen ad vejen. Så jeg begyndt at terpe tyrkisk grammatik fra en fotokopieret udgave af Robert Underhills "Turkish grammar" og slå alle ord i en nyudgivet roman ("Kadinin adi yok" af Duygu Asena) op fra en ende af. Så skrev jeg ordene op på små sedler, som jeg bl.a. klistrede op på væggen på toilettet og i køkkenet, så jeg også kunne øve mig, når jeg børstede tænder eller skrællede kartofler. Og øvelse krævede det. Tyrkisk er ikke et indoeuropæisk sprog, og i starten fattede jeg simpelthen ikke systemet i sproget med meget lange kæder af stavelser, hvor en hel sætning kan rummes i et enkelt – langt – ord. Som om det ikke var nok, har sproget vokal-harmoni, så bogstaver kan ændre sig, alt efter hvilke bogstaver de efterfølger, uden at skiftet fra et bogstav (fx "o" til "ö" eller fra "e" til "i") ændrer på ordets mening.

Interessen for køn, magt og migration

Efter 4 år i Tyrkiet var jeg blevet i starten af tyverne. Her traf jeg et valg, vendte tilbage til Danmark og begyndte på at studere. Det blev RUC og en kombination af fagene geografi og kommunikation. Min noget diffuse plan var at rejse ud i verden og skrive hjem om det. Da jeg forlod landet, havde terperiet gjort, at jeg havde en

del sproglig viden med mig – men tale tyrkisk kunne jeg ikke. Det var først noget, jeg lærte i min studietid.

For undervejs i studiet på RUC havde jeg to månedlange ophold i Tyrkiet. Først tilknyttet et universitet i Istanbul og senere på feltarbejde i en dal i de Pontiske Bjerge, nær grænsen til Georgien. Der boede jeg privat hos en familie, der dyrkede the og satte kvæg på sæteren om sommeren. Selvom dalen var ganske lille, var der faktisk flere drab, mens jeg boede der – måske fordi man til dels selv håndterede konflikter og uenigheder, fjernt fra statsmagten og lovens lange arm. Det var nogle spændende måneder, hvor jeg fik aktiveret mit passive tyrkiske sprog. Det gik så godt, at jeg – hjemme i Danmark igen – kunne få job som tilkaldetolk i Københavns Kommunes tolkekorps. Det var et virkelig godt bijob at have som studerende, for det var spændende og gav mig et kig ind i mange, ellers lukkede, rum. Nogle gange skulle jeg tolke for kvinder, der havde været udsat for vold. Her deltog jeg i samtaler på københavnske krisecentre, men blev også fast tolk for et par psykologer, der hjalp kvinder på fode efter det, som ofte var voldelige ægteskaber og meget hårde skilsmisser. Det gav mig en interesse for køn, magt og migration, som kan flette sig sammen på komplicerede og vældigt interessante måder.

Efter nogle år på arbejdsmarkedet og en ph.d. (også om migranter) endte jeg som forsker. Her har mit kendskab til tyrkisk været meget brugbart. Som en tyrkisk talemåde lyder: "İki dil, iki insan" – "(har du) to sprog, (er du) to mennesker". Jeg har kunnet interviewe folk på tyrkisk. Jeg har også været på feltarbejde i Tyrkiet, hvor jeg har interviewet både mænd og kvinder, som efter en skilsmisse i Danmark var blevet nødt til at vende tilbage til Tyrkiet. Her fik jeg også syn for, hvordan små skæve landsbyhuse kunne få prangende bygninger til nabo, når en familie var rejst til Europa og havde tjent penge nok til at bygge et treetages hus tilbage i hjemstavnen med rosenbuske og højt hegn omkring. Eller når en gade i en landsby i Tyrkiets Konya-provins hedder "Peter Brixtofte Caddesi" ("Peter Brixtofte gade") efter Farums nu hedengangne borgmester.

Når man beskriver verden, gør man det altid et sted fra. I dette kapitel har jeg skitseret lidt af den vej, jeg har fulgt igennem livet, og vist, hvordan migration og mobilitet har været med til at forme mit ståsted – det sted, hvorfra jeg har arbejdet med at belyse etniske minoritetskvinders udsathed for vold og deres muligheder for at få hjælp og støtte. Jeg håber, jeg kan bidrage med en større forståelse for nogle af de udfordringer og livsvilkår, som berører dele af befolkningen af Danmark i dag – uanset om man læser en eller flere af de otte artikler på POV-international eller denne rapport på vive.dk.

God fornøjelse.

2 En verden i bevægelse

Hvert år udgiver Danmarks Statistik publikationen *'Indvandrere i Danmark'*. I udgaven fra december 2024 fremgår det, at 16 pct. af befolkningen i Danmark er indvandrere og efterkommere. Omfanget og sammensætningen af indvandrere og efterkommere har ændret sig betragteligt igennem årene – under indflydelse af omverdenens krige og konflikter, EU's udvidelser og de løbende ændringer i dansk lovgivning. I dag har de største vestlige indvandrergrupper oprindelse i lande som Polen, Rumænien og Tyskland. Fra ikke-vestlige lande kommer flest fra lande som Ukraine, Syrien, Tyrkiet og Irak. Jeg beskæftiger mig overvejende med grupper, som er kommet til Danmark sydfra – enten som arbejdsmigranter (fra eksempelvis Tyrkiet og Pakistan) eller som flygtninge (fra eksempelvis Libanon, Syrien, Irak, Afghanistan og Sri Lanka). Sammenlignet med Danmark ser man i disse dele af verden meget anderledes på forholdet imellem mænd og kvinder og imellem generationerne. Det er lande, hvor den kvindelige beskæftigelsesgrad er meget lavere end i Danmark. Uden en velfærdsstat med gratis adgang til ydelser som kontanthjælp, SU og et skattebetalt sundhedssystem er det også lande, hvor den enkelte kan være ilde stedt uden sin plads i familienetværket (Friberg, 2019).

Indvandring fra disse dele af verden bringer forskellige normer og praksisser i tæt kontakt. Her er der ganske store kontraster, når det kommer til køn og seksualitet. Et gennemsnitligt dansk forløb frem til familiedannelse kan bruges som eksempel. I Danmark har unge kvinder deres seksuelle debut, når de er ca. 16 år (Hansen et al., 2020). Siden flytter man hjemmefra og bor måske først alene, siden sammen med en kæreste – og slår så op og bor måske alene igen. Først når de i snit er 30 år, får kvinder i Danmark deres første barn (hvis man overhovedet bliver mor) – og bagefter vælger nogle så at gifte sig med deres partner. Dermed ligger alderen for førstegangsviede kvinder på ca. 34 år, og ægteskab er noget, der mest bruges til at fejre en familie, som allerede er etableret. Dette gennemsnitsforløb viser dermed, at kvinder i Danmark har næsten to årtier med sex før ægteskabet – hvis de altså overhovedet bliver gift.

I global sammenhæng er Danmark faktisk et specielt og lidt afvigende sted, for mange andre steder på kloden anser man sex for at være noget, som hører ægteskabet til. Dermed forventes det også, at man gifter sig – og man gør det i en forholdsvis tidlig alder. Godt nok er ægteskabsalderen stigende i mange lande¹, men næsten hver femte kvinde på verdensplan bliver gift, før hun fylder 18 år.²

¹ <https://ourworldindata.org/grapher/age-at-marriage-women>

² <https://childmarriedata.org/global-trends/>

Forskelle i opfattelser af køn og familie kan man blive klogere på ved hjælp af data fra den globale 'World Value Survey'-undersøgelse. Her stiller man de samme spørgsmål i et stort antal lande verden over. Et af spørgsmålene er, om skilsmisse er berettiget. Man svarer på en skala fra 1 til 10 – hvor 1 er "aldrig", og 10 er "altid". I Danmark svarer blot 1 pct., at skilsmisse "aldrig" er berettiget, mens 60 pct. siger "altid" – vi er altså meget tolerante over for, at ægteskaber går itu. Anderledes ser det ud i mange af oprindelseslandene for de etniske minoriteter, der bor i Dan-

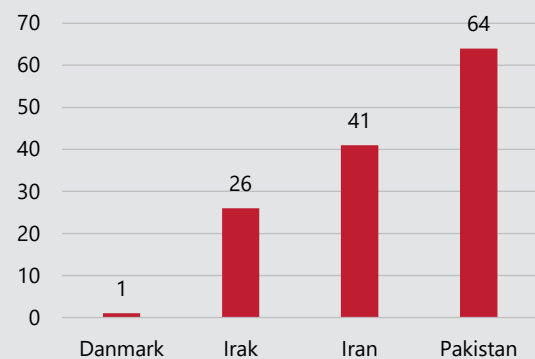
mark. I Irak er det fx 26 pct., i Iran 41 pct. og i Pakistan 64 pct., som siger, at skilsmisse "aldrig" er berettiget.³ Det er sådanne meget forskelligartede opfattelser af det samme fænomen, som migration kan bringe i tæt kontakt.

Denne kontakt fører også store forandringer med sig. Studier viser, at normer fra oprindelseslandene ofte ændrer sig betragteligt allerede i den første generation (Norris & Inglehart, 2012). Generelt fortsætter disse forandringsprocesser i den næste generation, så minoriteters normer og værdier gradvist nærmer sig majoritetens. Man ser dog også, at mindre dele af anden generation bliver mere konservative end deres forældre (Maliepaard & Alba, 2016). Det er dermed et kompliceret felt, hvor mange kræfter mødes og brydes, og hvor der kan være meget forskellige forståelser af, hvad der er "det rette" at gøre.

Generationer med ben i hver deres verden

Nogle af disse spændinger finder sted inden for hjemmenes fire vægge. Hvis forældrene i en familie er vokset op i et land som Irak eller Afghanistan, mens børn er opvokset i Danmark, kan man have ganske forskellige syn på, hvordan man bør leve sit liv. For uanset den opdragelse, børnene får, påvirkes de i høj grad af livet uden for familien. Her begiver de unges danske kammerater sig normalt ud i et ungdomsliv med kærester og sex (og ofte også ganske meget alkohol). Det skurrer imod de forventninger, minoritetsforældre ofte har til især deres døtre: At de bør undgå nær kontakt med det modsatte køn før ægteskabet. Det er med til at skabe forskelle i

Figur 2.1 Survey-data – andele i fire lande, der mener, at skilsmisse "aldrig" er berettiget. I procent.

Kilde: World Value Survey (data fra 2017-2022).
<https://www.worldvaluessurvey.org/>

³ <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp>

unges intime praksisser, som det tydeligt ses i survey-data indsamlet blandt 18-årige: 80 pct. af unge kvinder med majoritetsdansk baggrund har som 18-årige haft deres seksuelle debut. Det samme gælder for 23 pct. af unge kvinder med ikke-vestlig baggrund. For 18-årige mænd er andelen hhv. 75 pct. og 49 pct. (Liversage & Christensen, 2017, s. 152). De unges og deres forældres forskellige syn på, hvordan livet skal leves, kan give spændinger. I nogle familier håndterer man spændingerne ved at bøje sig imod hinanden. Her kan unge måske forhandle forandringer i forhold til nogle af forældrenes regler, mens de respekterer andre. Dermed kan man bevare det gode sammenhold i familien, hvor de fleste unge jo også ønsker at være en "god datter" (eller en "god søn"), som ikke skuffer forældrene (Kindt, 2022).

I andre familier kan spændingerne skabe rig grobund for konflikt, som kan komme til udtryk på forskellige måder. Nogle familier udøver streng kontrol som en strategi til at fastholde bestemte normer og praksisser og beskytte familien imod de farer, som de oplever lurer omkring dem. En sådan kontrol giver nogle unge et meget begrænset ungdomsliv, og de kan frygte for konsekvenserne, hvis de overtræder de udstukne grænser. Andre unge begiver sig i stedet ud i et dobbeltliv, hvor de har store hemmeligheder for deres forældre og holder meget af deres liv skjult. Det kan være særdeles opslidende og belaste de unges trivsel (Følner et al., 2018). Der kan også opstå spændinger i relationen imellem mænd og kvinder. For hvordan skal man indrette livet i Danmark: Hvem går på arbejde, hvem tager sig af husarbejdet, og hvem bestemmer over hvad derhjemme? Her er der en tendens til, at kvinder er mere villige til at tilpasse sig en højere grad af kønsligestilling i Danmark, mens mænd kan være mere interesserede i at bevare en mere traditionel kønsarbejdsdeling (Maliapaard & Alba, 2016). Også det emne kan selvsagt slå gnister.

Oven i det skal man lægge de mangeartede udfordringer, som ofte følger med migration. Med rejsen fra en del af verden til en anden mister man sproglige kompetencer og netværk, og man kan måske ikke længere bruge uddannelsen, som gav status og muligheder i oprindelseslandet. Mange kommer også til Danmark med tunge erfaringer i bagagen – fra krig og flugt og måske årtiers eller generationers liv i flygtningelejre. En sådan baggrund kan i sig selv være med til at øge risikoen for vold i familien (Timshel et al., 2017). Nytilkomne kan også udfordres af det danske samfunds forventninger og strukturer. Uddannelsesmæssigt ligger barren fx højt i Danmark. Vi anser 10 års skolegang for at være ret lidt – og så er man bagud fra start, hvis man ankommer med 5 eller 7 års skolegang og uden nogensinde at have lært et fremmedsprog. Det kan gøre det svært og i nogle tilfælde helt umuligt at få en plads på arbejdsmarkedet.

En anden udfordring i mange etniske minoritetsfamilier er dårlig økonomi. Etniske minoritetsbørn og -unge vokser langt oftere op i indkomstfattige familier, sammenlignet med deres majoritetsdanske jævnaldrende: Hvor 3 pct. af majoritetsdanske børn og unge lever i relativ fattigdom, gælder det hele 29 pct. af børn med

indvandrebaggrund (Ottosen et al., 2022, s. 32). Det handler ofte om familier, hvor ingen af de voksne er i job, og hvor materiel udsathed gør hverdagen vanskelig og slider på relationerne. En yderligere belastning er usikkerhed om fremtiden. De senere år er det blevet stadigt vanskeligere at få permanent opholdstilladelse i Danmark. Dette giver en høj grad af usikkerhed og kan være en psykisk belastning. Men usikkerheden i forhold til opholdstilladelse kan også påvirke folks relationer og være med til at gøre dem "giftige" (Del Real, 2019). En familiesammenført ægtefælle kan således være meget afhængig af, at ægteskabet består, fordi en skilsmisse vil medføre risiko for udvisning. Og med et meget negativt syn på skilsmisse i oprindelseslandet kan en fraskilt kvinde se frem til et hårdt liv, hvis hun må rejse tilbage. Det kan forvride relationerne i ægteskabet og medføre, at nogle kvinder (og undertiden også nogle mænd) finder sig i ganske forfærdelige forhold, fordi alternativet ved at forlade ægtefællen er værre. Det er endnu en måde, hvorpå migration kan påvirke folks allernærmeste relationer og undertiden medvirke til en alvorlig forekomst af vold og kontrol, som kan være svær at bringe til ophør.

Som Danmarks Statistiks publikationer '*Indvandrere i Danmark*' også giver indblik i, er det altså et område i løbende forandring. Noget af det handler om, hvordan de nytilkomne, deres børn og nu også børnebørn er blevet en uadskillelig del af samfundet. Når det bliver den tid på året, promenerer unge efterkommere stolt med deres studenterhuer, og gruppen bliver da også bedre og bedre uddannet. Og når man kigger på virksomheder, politikere og mediefolk er billedet klart mere mangfoldigt i dag end for 3-4 årtier siden. Vi er også nået dertil, at journalister godt kan spørge en politiker med etnisk minoritetsbaggrund om andet og mere end udlændige- og integrationspolitik. Danmark anno 2025 er – i hvert fald på nogle måder – ved at vænne sig til, at vi er en lille plet på en ganske stor og mangfoldig klode. Det er helt sikkert et emne, som vil blive ved med at give både udfordringer og udvikling i årene, som kommer.

3 Mirhas historie

Konflikter imellem generationerne i etniske minoritetsfamilier kan til tider gå helt galt og i meget sjældne tilfælde ende med drab. Et grelt og meget kendt eksempel handler om den unge pakistanske kvinde, Ghazala Khan, som blev skudt af sin bror foran Slagelse Banegård i 2005. Hun havde trodset sin familie ved at forelske sig i – og gifte sig med – en ung afghansk mand. Han blev også forsøgt dræbt. Siden blev ikke bare Ghazala Khans bror, men også hendes far, tante, onkler og flere andre personer dømt for i fællesskab at have planlagt og udført et "æresdrab": Ghazala skulle dræbes, fordi hun fulgte sit eget hjerte frem for det spor, familien havde udpeget for hende.

Der er heldigvis meget langt imellem sådanne drab. De udgør et ekstremt aspekt af et langt bredere emne, som dette kapitel diskuterer: Hvad der kan ske imellem forældre og store børn, når man ser meget forskelligt på, hvordan en ung kvinde bør håndtere intime forhold og relationer til det modsatte køn. Kapitlet bygger på et interview med en ung kvinde, som jeg af hensyn til hendes anonymitet kalder Mirha. Hun fortæller om, hvordan problemer imellem hendes forældre og hendes storesøster eskalerede ganske alvorligt. Fortællingen giver et indblik i, hvordan sådanne generationskonflikter kan opstå og udvikle sig, men også, hvordan man inden for familien kan søge at finde en vej frem, hvor ingen broer ender med at brændes helt ned.

Mirha og hendes familie

Mirha vokser op med sin storesøster og lillebror i en flygtningefamilie, hvor især Mirhas far er politisk aktiv. Mirha fortæller, at hun og hendes søskende har en opvækst med betragtelige frihedsgrader:

Jeg har måttet rigtig mange ting – altså sammenlignet med andre unge med anden etnisk baggrund. Jeg har festet. Jeg har været på diskotek og røget og drukket alkohol. Alle de samme ting, som mange af mine danske klassekammerater. Men jeg har gjort det hele med en tanke i baghovedet: At jeg skulle passe på. Jeg skulle ikke give den for meget gas. Fordi hvad nu, hvis Ali eller Muhammed så mig? Eller et eller andet ... For selvom mine forældre blev set som vestlige, gik de stadig med en følelse af, at folk ikke måtte se os som uopdragne. At selvom vi var vestlige, kunne vi godt være velopdragne. Så det var sådan lidt konfliktfyldt.

Uanset relativt høje frihedsgrader har Mirha som ung altså altid en bevidsthed om, at hun skal være "velopdragen", så ingen får grund til at sladre om hende. Forældrene imellem er der heller ikke fuld enighed om, hvor grænserne skal drages i

forhold til, hvad især døtrene må. Som Mirha fortæller: *"Min mor var meget sådan, 'uha, nej, det er ikke pænt. I er piger. Det gør piger ikke'. 'Piger må ikke ryge'. 'Piger må ikke drikke' ... Mor syntes, at far var for dansk, og far syntes, at mor var for traditionel".* Heldigvis fører forskellene imellem forældrene ikke til de store problemer. Det handlede blot om, at *"... de havde to forskellige ståsteder"*. Og så fandt man ud af det derfra.

Forventninger på kollisionskurs

Da Mirha og hendes storesøster begge går i gymnasiet, sker noget nyt: Søsteren forelsker sig. I de fleste majoritetsdanske familier ville et sådant kæresteforhold være helt forventet – endda noget, forældre kunne bekymre sig over, hvis det *ikke* skete for en datter. Men i Mirhas familie strider det – trods de større frihedsgrader – imod forventningerne om, at unge kvinder holder sig "ærbare" og på sikker afstand af unge mænd, indtil der er aftalt forlovelse med henblik på ægteskab. Det er dermed et punkt, hvor forældrenes og klassekammeraternes forventninger om, hvad der er "det rette", er totalt på kollisionskurs.

Når unge gerne vil noget, de ikke må, kan det resultere i et dobbeltliv: Man får sig fx en kæreste, men gør det i skjul (Følner et al., 2018; Hviid, 2014). En eller anden grad af dobbeltliv er ganske normalt blandt teenagere. Men i en familie som Mirhas kan dobbeltlivet udvikle sig til at blive en meget uregerlig og belastende størrelse. Mirha fortæller, hvordan situationen eskalerede i hendes familie:

[Min søster og hendes kæreste] begyndte at ses rigtig meget, og min søster begyndte at tage ud om natten. Hun kravlede ud af vinduet og sådan noget. Dengang konfronterede jeg hende med det og sagde, at hun skulle sige det til mor og far. Det gik simpelthen ikke – 'tænk, hvis der er nogen, der opdager dig' – det ville være så ærgerligt. Hun fortæller det så til min mor. Og så ringer jeg senere til min mor og spørger, hvordan hun har det. Og mor, hun er virkelig meget okay. Og så får jeg så sagt noget rigtigt dumt. Når jeg ser tilbage, kan jeg godt se, at jeg ikke har været en særlig sød søster. Men jeg får altså sagt, at hun ikke er jomfru mere. Og så lægger min mor bare på. Og så får min søster en masse skældud. Mor siger til hende: 'Du er ikke min datter længere; Jeg slår hånden af dig. Og hvordan kan du gøre sådan noget mod os. Vi har givet dig så meget frihed. Hvor er respekten henne?'. Bla, bla, bla. Og fra min søsters side var det jo bare megaforvirrende, fordi vi har haft så meget frihed i vores opvækst.

Mirha fortæller, at hendes søster, der altid har været meget følsom, tager morens reaktion hårdt. Det får hende til at tage en overdosis panodiler, og hun kommer på hospitalet. Episoden meldes til kommunen, og søsteren får en kontaktperson, men vender hjem igen efter udskrivning. Hun føler dog at *"... vi alle sammen var efter*

hende. Og hun havde en oplevelse af, at nu, hvor hun ikke var jomfru mere, så kunne det være, at mine forældre ville opfordre hende til at blive gift med en anden". Mirha selv vurderer dog, at ... "det tror jeg aldrig, at mine forældre kunne have fundet på". Som en reaktion på problemerne i familien vælger søsteren at stikke af hjemmefra. Med myndighedernes hjælp kommer hun på et RED Safehouse. Det er et specialiseret krisecenter med et højt niveau af sikkerhed, beregnet til etniske minoritetsunge, som forlader deres familier på grund af "æresrelaterede konflikter" – netop den slags konflikter om seksualitet og pardannelse og familiens "ære", som var på spil i Mirhas familie. Mirha beskriver, hvordan det udvikler sig til en meget belastende situation i den familie, der nu savner et barn:

Vi bor i et meget småt samfund – også i forhold til et meget småt dansk samfund. Så lige pludselig følte mine forældre sig mega-udsatte. De følte, at de blev dømt for noget, der ikke var sådan sandt i deres opfattelse. Min far skrev jo til min søster hver aften – at han gerne ville have, at hun skulle komme hjem. Men min søster udtrykte, at hun først ville komme hjem, når min mor bad om det. Og det gjorde min mor ikke. Det varede et helt år. Og i hele det år tog jeg sådan forælderrollen for mine forældre og for min lillebror. Det var en meget svær periode. Og [kommunen] gjorde ikke yderligere for at arbejde med problemerne. Der var ikke nogen, som spurgte: 'Hvad med hendes søster?' Eller: 'Hvad med lillebroren?'. Min lillebror endte ud i et massivt hash-misbrug i den periode, hvor min søster var fjernet. Fordi det var så svært for ham ... Man kunne godt have ønsket, at mine forældre fik en kontaktperson. Nogen, de kunne snakke med. For jeg havde en mor, der græd hver dag Hun blev meget depressiv i den periode. Og gik flere gange ud og kom ikke hjem og sådan ... Så jeg kørte rundt og ledte efter hende, selvom jeg ikke havde kørekort. Fordi hun var selvmordstruet. Hun kunne slet ikke være i det. Det var en rigtig, rigtig hård tid. For os alle sammen.

Man kunne godt have ønsket, at mine forældre fik en kontaktperson. Nogen, de kunne snakke med.

Mirha

Da søsteren fylder 18 år, vælger hun at vende tilbage til familien. Mirha fortæller følgende om de efterfølgende begivenheder:

Mine forældre havde nogle krav til hende dengang. De sagde: 'Så skal I forloves. Ham, der er hendes mand [idag]... han bør kende kulturen, og de rammer, der er for et forhold'. Så de blev forlovet, og de blev også gift året efter. Og de har levet sammen siden dengang.

Forældre er også under pres

Mirha er sidst i tyverne, da jeg taler med hende. Hun fortæller, at hun selv har insisteret på at flytte sammen med sin kæreste, selvom hun ikke er gift med ham. Som hun siger: "Vi tillader ikke, at nogen presser vores forhold". Det er dog et klart brud på forventningerne i hendes etniske minoritetsmiljø og er ikke uden udfordringer. Når det lykkes ret godt, er det bl.a., fordi søsteren har "... været med til at bane den vej for mig". Mirha har samtidig stor forståelse for sine forældres handlinger: Hun ser det på følgende måde:

Hvis vi skal bruge en dansk term for, hvad de får, så er det angst: 'Hvis jeg ikke gør det her, så går det galt' 'Hvad vil folk sige, når [min datter] gør det her? Når hun ses med en?'. Så kommer den ene tanke og tager den anden tanke. Og lige pludselig er der en følelse af, at man er en dårlig forælder. I dag har jeg jo en stor forståelse for, hvorfor [mine forældre] handler, som de gør ... Selvom jeg er født og opvokset i Danmark, så kan jeg stadig godt mærke deres bekymringstanker i mit hoved. Så jeg kan slet ikke forestille mig, hvordan de har haft det med deres forældre, hvor det har været mere sådan rigide regler.

Mirha peger dermed på det faktum, at forældregenerationen også har vigtige sociale relationer, der har forventninger til dem. Det kan eksempelvis være forventninger fra deres egne forældre, der er bosat i oprindelseslandet. Sådanne forældre (og deres omgangskreds) vil stå meget uforstående over for, at man kan acceptere "umoralsk levevis" hos sine egne børn, bare fordi man er bosat i et andet land. Det er et vilkår, at der opstår udfordringer, når familienetværk og vigtige relationer strækkes ud over forskellige dele af verden. Mirhas tilgang er, at hun taler meget med sine forældre og hjælper dem med at forstå, at de må acceptere forandringer. Endelig tilføjer hun, at det er rigtig vigtigt for hende, "...at vi får italesat over for mine forældre, at: 'I er ikke the bad guys. I gør det, I har lært. Men I kan også lære noget nyt'.

Mirha og begivenhederne i hendes familie kaster lys på vigtigheden af at inkludere forældrenes perspektiv. Som udgangspunkt vil forældre det bedste for deres børn – der kan bare være stor uenighed om, hvad dette bedste er. Eksemplet viser også, hvad der kan ske, når ét medlem af en familie (i dette tilfælde Mirhas søster)

forlader familien i forbindelse med en familiekonflikt og får hjælp hos de danske myndigheder. Det kan gøre, at de efterladte familiemedlemmer får det meget svært. Her savnede Mirha, at man fra de danske myndigheders side også havde en opmærksomhed på det bagland, som blev efterladt i krise. Endelig viser historien, hvordan forældre kan forandre sig, så et yngre barn får langt større frihedsgrader på det intime område, end ældre søskende har haft – som en del af de store forandringsprocesser, som migration fra én del af verden til en anden kan føre med sig.

4 Usikre opholdstilladelser

Indvandrere og indvandring har spillet en central rolle i dansk politik i årtier, hvor der også har været store omvæltninger på området. Hvor Udlændingeloven af 1983 blev kaldt en af Europas mest liberale udlændingelove, er billedet i dag meget anderledes: Der er i dag høje krav til indvandrere og flygtninge, både når de søger adgang til Danmark, og når de ønsker at forblive her. Nogle af de krav knytter sig til det såkaldte "paradigmeskifte" i dansk politik. Her er "midlertidighed" blevet et bærende princip ud fra politiske ønsker om, at flygtninge skal hjem igen hurtigst muligt. Disse politiske ændringer har medført, at mange indvandrere og flygtninge og også nogle af deres børn i dag lever med en høj grad af usikkerhed i forhold til deres fremtid. Dette kapitel handler om, hvad en sådan usikkerhed kan få af betydning i folks liv, både generelt og i forhold til kvinder, der er udsat for vold.

Permanent i ansøgningsproces

Den store politiske fokus på midlertidighed betyder, at flygtninge i dag skal have deres opholdstilladelser genbehandlet med relativt korte mellemrum. Det har konsekvenser for folks trivsel. En ansat på en Indvandrermedicinsk Klinik beskriver situationen i dag på følgende måde:

Efter de nye regler får stort set alle nyankomne flygtninge kun 2-årig opholdsstatus, og de skal hele tiden søge igen. Her oplever vi, at der er rigtig, rigtig mange, der har flere problemer og også sværere problemer, end de havde før i tiden. Fordi man er i en konstant ansøgningsfase. For det tager lang tid at lave en ansøgning. Og når man først har sendt den afsted, så tager det op til 8-10 måneder at få svar på den. Og man skal søge hvert andet år. Så de her folk er bare konstant i en uvished. Og så er det rigtig svært at arbejde med kroniske smerter og med andre udfordringer. Og det er rigtig svært at få et job, når chefen ikke ved, om man bliver smidt ud af landet lige om lidt.

Som denne læge beskriver det, kommer flygtninge i dag ofte til at leve i et mangeårigt loop, hvor de enten er i gang med at ansøge om opholdstilladelse eller lige har ansøgt og afventer svar. For selv når de netop har modtaget svar om, at deres opholdstilladelse er forlænget, skal de snart i gang med at forberede den næste ansøgning. Det er en meget stressende situation.

Dermed bliver opnåelse af en permanent opholdstilladelse meget vigtig – men den er også blevet svær at få. For mange gælder det, at man dels skal have boet i Danmark i mindst 8 år, dels skal opfylde en række yderligere krav. Et af kravene er, at man skal have haft fuldtidsarbejde i 3½ år ud af de seneste 4 år. Dette krav får fx en

del unge til at fravælge uddannelse. I stedet tager de ufaglært arbejde, fordi de dermed kan opfylde arbejdskravet. Det kan selvsagt få meget alvorlige konsekvenser for hele deres livsbane, når de på den måde føler sig nødsaget til at vælge studierne fra. På den længere bane betyder dette mønster også, at det danske samfund formentlig går glip af betragtelige ressourcer.

Stavnsbundet i ægteskabet

Også personer, der kommer til Danmark via familiesammenføring, er underlagt de stramme danske regler. For når ægteskab og ophold knyttes sammen, kan en skilsmisse medføre udrejse af Danmark. Det vælger nogle naturligvis at gøre. For andre vil det at vende tilbage til deres oprindelsesland som fraskilt dog have meget alvorlige konsekvenser – så alvorlige, at de reelt stavnsbindes i dårlige ægteskaber. For hvor en fraskilt, enlig mor i Danmark både kan få et job og passe det, fordi hendes børn kommer i daginstitution, er situationen meget anderledes, hvis hun må rejse tilbage til fx Syrien eller Irak. Her er langt færre kvinder i lønarbejde, og børn er noget, som kvinder passer. Uden muligheden for at forsørge sig selv (og uden ydelser fra en velfærdsstat) vil en kvinde ofte være afhængig af sine forældres eller sine brødres forsørgelse. Og det i en kontekst, hvor skilsmisse er meget ugleset. Stigmaet ved skilsmisse er så stort, at det kan få nogle familier til at slå hånden af en fraskilt datter. Så kan kvinden ende som paria, måske med prostitution som eneste levevej. Hvis det er den fremtid, man kan se for sig, skal der *rigtig* meget til, før man går fra sin mand i Danmark. Denne dynamik gør, at en kvinde er prisgivet sin ægtemand og hans luner. Det ved han, og det kan skævvride forholdet yderligere. For at forebygge sådanne situationer har dansk lovgivning en undtagelsesbestemmelse, der kan give adgang til ophold, hvis man forlader et ægteskab på grund af vold. I rapporten 'Man kan aldrig vide sig sikker' (Filskov et al., 2022) viser Institut for Menneskerettigheder dog, hvor svært det kan være at opnå en sådan opholdstilladelse, hvilket bidrager til at fastholde kvinder i voldelige forhold.

Forladt og i fare for udvisning

Ægteskaber ender ikke kun, fordi kvinder vælger at gå fra deres mænd. I andre tilfælde er det ægtemænd, der rejser, og hustruer, der må forholde sig til, hvad de så skal stille op. Her er det faktum, at man har levet mere end 8 år i Danmark ikke nødvendigvis lig med sikkerhed. Ayans historie er et eksempel herpå (Liversage, 2025). Ayan kom til Danmark i 2010, da hun blev familiesammenført til en herboende flygtning fra Somalia. Parret fik snart en søn, Abdi, som havde en udviklingsforstyrrelse. Ayan engagerede sig i at læse dansk på sprogskole og bestod flere eksamener. Hun arbejdede også, men kun på deltid, fordi hendes søn havde brug for ekstra omsorg. Sønnens handicap gjorde også, at han – efter først at have gået i børnehave – fik plads på en specialske. I 2019 forlod Ayans mand pludselig familien for at flytte til Somalia. Da Ayan efterfølgende forsøgte at forny de midlertidige opholdstilladelser

for sig selv og for sin søn, fik hun at vide, at de begge skulle forlade Danmark. På det tidspunkt havde Ayan boet i Danmark i et årti, og hendes 9-årige søn var født og opvokset i Danmark. Uanset årene i Danmark var hun dog ikke – som mor til en søn med handicap – i stand til at opfylde kravet om 3½ års fuldtidsarbejde. Og uanset, at sønnen Abdi havde levet hele sit 9-årige liv i Danmark (og været i daginstitution, fra han var lille), mente myndighederne ikke, at han havde nogen stærk tilknytning til Danmark.

Ayan havde ikke nogen familie at vende tilbage til i Somalia, men dette ændrede ikke på myndighedernes beslutning. Det gjorde heller ingen forskel, at der lå to notater fra politiet, som viste, at hendes mand havde været voldelig imod hende. For det var jo ham og ikke hende, der havde forladt ægteskabet, og dermed kunne undtagelsesbestemmelsen om ophold på baggrund af vold ikke bringes i spil. Beskeden var altså klar: Ayan og hendes søn skulle forlade Danmark. På dette tidspunkt fik Ayan støtte fra den danske NGO Refugees Welcome. Organisationen fik ændret sagen til at dreje sig om sønnens særlige behov, som ikke kunne varetages, hvis mor og søn forlod Danmark. Med denne tilgang lykkedes det sønnen Abdi at få ophold – og på den baggrund fik hans mor Ayan også sit opholdsgrundlag tilbage. Det var på et hængende hår og viser den mangeårige usikkerhed, som familiesammenførte ofte lever med.

Uddannelse spænder ben for ophold

Et andet eksempel på familiesammenførtes meget store usikkerhed i forhold til deres ophold kommer fra Geeti. Hun ankom til Danmark i 2008 efter at have giftet sig med en dansk mand, som hun havde mødt i Sri Lanka. Få dage efter sin ankomst fandt hun arbejde og begyndte at servere burgere i en sommerpark. Det var dog sæsonarbejde, så Geeti søgte mere stabilt arbejde og fik ufaglært beskæftigelse på et plejehjem. Her er der som bekendt mangel på arbejdskraft, og efter noget tid foreslog Geetis leder, at hun tog en SOSU-uddannelse. Geeti var glad for forslaget og meldte sig til uddannelsen. I Geetis privatliv var der også sket forandringer. Ægteskabet med den danske mand var slut, og Geeti havde forelsket sig i – og giftet sig med – en EU-borger, bosat i Danmark. Det viste sig dog at være et ganske ustabilt forhold, for manden led af PTSD efter en længere militærkarriere, og han røg hash for at dulme sine symptomer. Forholdet var svært, og en dag forlod manden pludselig både Geeti og Danmark og rejste tilbage til sin hjemstavn. Da Geeti skulle forny sin opholdstilladelse, opdagede hun, at hun ikke levede op til arbejdskravet, fordi hun var begyndt at studere. Selv om Geeti altså havde boet i Danmark i mere end et årti, aldrig havde været på offentlig understøttelse og var en værdifuld arbejdskraft i en plejesektor, som skriger på varme hænder, måtte hun forlade Danmark. I 2021 rejste hun tilbage til Sri Lanka, hvor livet som fraskilt kvinde er meget svært.

Arbejdskrav rammer kvinder hårdest

Ayans og Geetis erfaringer viser den usikkerhed, som kan omgærde livet i Danmark i mange år. Det er endvidere en usikkerhed, som i højere grad rammer kvinder end mænd, fordi kvinder oftere har deltidsarbejde, netop på grund af det større ansvar for familien, som de ofte har. Arbejdskravet er også en mulighed for, at dominerende mænd kan fastholde deres magt: Hvis en mand forhindrer sin hustru i at arbejde fuld tid, støtter den danske stat reelt op om hans status som enerådende familieoverhoved på ubestemt tid. Dette ubehagelige samspil er også noget, som frontmedarbejdere mærker. En socialrådgiver fortæller, at hun i sit arbejde jævnligt møder familiesammenførte kvinder, som ...

... ikke føler, at de har et valg. Jeg kan jo vejlede dem i 100 år, uden at det gør nogen forskel. [For når kvinderne spørger til deres opholdstilladelse, må jeg svare:] 'Det kan vi ikke gøre noget ved'. Det er en meget frustrerende situation.

Denne socialrådgiver har selv flygtningebaggrund og voksede op i en familie, hvor hendes mor var "tvunget" til at blive i et meget dårligt ægteskab i årevis for at undgå at blive "sendt tilbage", som socialrådgiveren formulerer det. Det er alt sammen del af en dansk virkelighed, hvor reglerne blot er blevet strammere og strammere over tid, og hvor mange frygter for, hvad fremtiden kan bringe. Som en medarbejder i en NGO beskriver det: "Lovgivningen ændrer sig jo hele tiden. Afhængig af, hvem der sidder i Folketinget og bestemmer. Det har været lavet om 100 gange, så folk er ikke trygge".

Denne utryghed kan også medføre, at udsatte etniske minoritetskvinder ikke gør brug af de hjælpemuligheder og rettigheder, som de reelt har adgang til, hvis de rækker ud. For mange lever isolerede liv, hvor manden er den primære (og ikke altid sandfærdige) informationskilde. En læge beskriver, hvad konsekvenserne heraf kan være:

Jeg kan jo vejlede dem i 100 år, uden at det gør nogen forskel. [For når kvinderne spørger til deres opholdstilladelse, må jeg svare:] 'Det kan vi ikke gøre noget ved'. Det er en meget frustrerende situation.

Socialrådgiver

Selvom [en kvinde] har set en plakat for et eller andet krisecenter, tør man overhovedet ikke række ud. Fordi man ved ikke, om man så mister sine børn. Man ved ikke, om man mister sin lejlighed eller sit job, eller om man bliver smidt ud af landet. Så der er en hel masse rettigheder, folk ikke ved noget om.

Den høje grad af midlertidighed og usikkerhed, som i dag er et vilkår for mange etniske minoriteter, har dermed vidtrækkende konsekvenser. Situationen kan påvirke folks beslutninger om uddannelse, gøre det svært for dem at trives i hverdagen og forhindre dem i at planlægge for fremtiden. Men det kan også få nogle kvinder, der lever med vold, til at forblive i de voldelige relationer, fordi frykten for, hvad der sker, hvis de går, er for stor.

5 Familiens rolle, når minoritetskvinde forlader voldelige mænd

I de senere år har der været stigende fokus på at standse partnervold. Psykisk vold og stalking er eksempelvis blevet kriminaliseret, og nye tilbud til både voldsudsatte og -udøvere har set dagens lys. Det er en vigtig dagsorden, fordi mange kvinder hver dag udsættes for vold inden for hjemmets fire vægge. Hvert år er der også adskillige, som bliver dræbt. Uanset at både mænd og kvinder udsætter hinanden for vold, viser forskning, at kvinder er mest udsatte for alvorlig vold og for det regimenter af vold, kontrol og trusler, som den britiske forsker Evan Stark har kaldt "tvungne kontrol" ("coercive control") (Stark, 2007). Kvinder udsættes for partnervold uanset hudfarve og social baggrund. Samtidig må man have øje for, at nogle etniske minoritetskvinde oplever særlige former for udsathed og kan have behov for andre former for hjælp og støtte, end befolkningen generelt. En central forskel handler om, hvilken rolle kvindens egen familie og ikke mindst hendes forældre spiller – om de støtter op en ægtemands partnervold og måske endda bidrager til den eller ej. I en del etniske minoritetsfamilier tilskriver man "ære" stor betydning på måder, der kan gøre det vanskeligt for kvinder at forlade dårlige forhold: Opfattelsen er, at kvindens plads er hos sin mand, og at hun dermed bør undgå skilsmisse for næsten enhver pris. Hvis en kvinde vælger skilsmisse, kan det endvidere kaste et dårligt lys, ikke blot på hende selv, men på hele hendes familie, som kan miste status i deres etniske minoritetsmiljø. Samtidig er det dog langt fra alle familier, som abonnerer på denne forståelse eller gør det i samme grad.

Den store variation i voldserfaringer fremgår tydeligt af et studie af majoritets- og minoritetskvinders udsathed for partnervold, lavet af den norske forsker Anja Bredal. Analysen bygger på interviews med kvinder med begge baggrunde, der havde levet med en sådan vold (Bredal, 2020). På den ene side er volden generelt set mere "individue" i majoriteten og mere "kollektiv" blandt etniske minoriteter. Dette skel er dog ikke skarpt og entydigt. Dels oplever nogle norske kvinder, fx fra mindre kristne miljøer, også kollektivt pres og vold. Dels udsættes nogle etniske minoritetskvinde, der er opvokset i Norge, for særdeles "individue" vold, hvor det kun er manden, (og altså ikke også deres egen familie), som er problemet.

Dette kapitel dykker ned i, hvilke roller etniske minoritetsforældre kan spille, når voksne døtre ønsker at forlade uønskede og ofte voldelige forhold. Søger de at forhindre dem i det, eller støtter de op om døtrenes ønsker? Kapitlet viser, at begge dele forekommer. På linje med Anja Bredals studie peger kapitlet altså på, at vi på

den ene side ikke skal tro, at alle forældre lever op til bestemte, firkantede stereotyper. På den anden side skal vi have en forståelse for de komplekse udfordringer med kollektivt pres og undertiden vold, som nogle etniske minoritetskvinder må leve med.

Forskelle i modstanden mod skilsmisse

Det kan være meget hårdt, når etniske minoritetskvinder oplever, at deres egne familier modsætter sig deres ønsker om skilsmisse. Det hører jeg om, da jeg interviewer en kvinde, jeg har kaldt Bahija. Som del af en flygtningefamilie kom hun til Danmark som teenager og blev gift, da hun var i starten af tyverne. På linje med praksisser i hendes familie og miljø var ægteskabet arrangeret og startede med en forlovelse, hvor hun kunne lære sin tilkommende bedre at kende. Det var dog ikke på tale, at parret skulle flytte sammen, inden de var blevet gift. Efter brylluppet fik Bahija en brat opvågning til et ægteskab, som var meget anderledes, end hvad hun havde forventet. Hun oplevede, at hun bare skulle "*... lave mad og gøre rent og være til rådighed ... Jeg kunne kun holde det ud i 14 dage. Efter 14 dage beder jeg om at blive skilt*". Den store fokus på, at kvinder skal være seksuelt uberørte inden ægteskabet gør dog, at hendes forældre ikke støtter hendes ønske om at forlade sin mand. De mente, at en skilsmisse ...

... var katastrofalt. 'Du bringer skam over familien. Hvad vil folk sige? Folk tror bare, at [skilsmissen] er fordi, at du ikke var jomfru. Du skal bare give det tid og vænne dig til ham' ... men det kunne jeg ikke.

På grund af forældrenes store modstand imod skilsmisse forbliver Bahija i ægteskabet i årevis. Undervejs tilbyder de danske myndigheder hende hjælp til at forlade sit ægteskab, uanset hendes egen families modstand. Hun får eksempelvis at vide, at hun kan få hjælp til at gå under jorden – et tilbud, der går godt i spænd med en individualiseret forståelse af familieproblemer. Bahija vil dog for alt i verden undgå at bryde helt med sin familie, og der kommer til at gå mange år, før hun endelig lykkes med at forlade sin mand. Det sker, efter at hun, langt om længe, får sin far over på sin side, bl.a. fordi hun kan dokumentere sin mands længerevarende utroskab.

En anden kvinde, Jawaria, ønsker også skilsmisse kort inde i sit ægteskab. Hendes historie er, at en forelskelse som stor teenager fører hende ned ad et forventet spor til et tidligt ægteskab. Snart bliver hun også mor. Hun fortæller, at hun *..."prøvede at leve i det her forhold – og med et barn. Jeg skulle indordne mig med at være kvinde og mor, men jeg kunne mærke, at noget var galt. Jeg trivedes ikke"*. Uanset at Jawaria ved, at hun vil møde modstand fra sin egen familie, hvis hun går fra sin mand, vælger hun at forlade ham, og hun tager ophold på et krisecenter. Hun fortæller, at *"... det var en kamp ... jeg gik imod [mine forældres] værdier. Hvad ville folk sige? Nu havde de en skilt datter"*. Uanset forældrenes modstand kunne hun dog

helt konkret rejse fra sin mand. Ved at tage på krisecenter kunne Jawaria dermed "... sætte en grænse: Jeg kan godt klare mig selv".

Modsat Bahija, der bruger år på at opnå sine forældres accept af skilsmisse, før hun endeligt går, vælger Jawaria altså konfrontation. Det kommer der en del ballade ud af, men hendes skilsmisse står ved magt, og Jawaria lykkedes så nogenlunde med efterfølgende at få klinket skårene med sin familie. Derfor får hun også et chok, da følgende sker til en familiesammenkomst:

Vi har det sjovt, men ud af det blå bliver jeg truet ... Min far sagde, 'jeg er en gammel mand, men jeg kan godt tage 16 år i fængsel', og mente det på den måde med "pas-nu-godt-på-med-hvad-du-laver"-agtigt ... 'Du skal ikke tro noget. Du skal ikke gøre noget forkert' – og forkert for dem er "drenge". Jeg skal passe på familiens ære.

Jawarias fars trussel viser noget om, hvor stor vigtighed kvinders adfærd kan have for en hel families status og ære: Med stærke normer om, at sex kun hører til i ægteskabet, kan en fraskilt kvinde opleves som en potentiel trussel imod sin egen familie. Hun er ikke længere jomfru, og hvad kan hun så ikke finde på derude? Som Jawaria siger, advares hun imod at gøre noget "forkert" – "og forkert for dem er 'drenge'". Samtidig er hun dog lykkedes med at blive skilt, uanset familiens modstand og uden fx at blive udstødt efterfølgende, som andre kvinder i samme situation kan opleve. Dermed viser både Bahijas og Jawarias erfaringer, hvordan holdninger hos eksempelvis forældre og brødre kan stille sig hindrende i vejen, når de ønsker at forlade dårlige – og også voldelige – ægteskaber, men også, at denne modstand kan tage sig ganske forskelligt ud.

“

Vi har det sjovt, men ud af det blå bliver jeg truet ... Min far sagde, "jeg er en gammel mand, men jeg kan godt tage 16 år i fængsel".

Jawaria

Familier kan også være støttende

Det er dog langt fra alle etniske minoritetskvinder, der oplever pres fra deres familie for ikke at blive skilt. Andre kvinders oplevelser af støtte og hjælp fra deres

nærmeste dokumenterer den store mangfoldighed, der er i etniske minoritetsfamilier i Danmark. En kvinde, som støttes af sin familie i forbindelse med en voldsom skilsmisse, er Mizna. Hun vokser som efterkommer op i Danmark og gifter sig som ung med en lidt ældre mand. Ægteskabet finder sted, uanset at Miznas forældre hellere havde set, at hun ventede med at gifte sig til i en lidt mere moden alder. Ægtemanden viser sig snart at være både kontrollerende og voldelig. Mizna brydes gradvist ned og er til sidst kun en handlingslammet skygge af sig selv. Denne nedbrydende effekt kan betegnes som en "voldsspiral" og er velbeskrevet i forskning på området (fx Lundgren, 2004). Mizna er dermed ikke selv på vej til at forlade sin mand, da situationen en dag fører til, at ...

... det slog alarm for min far. Hvor han sagde: 'Nej, Mizna. Det er ikke dig. Det er ikke min pige. Og nu er det nok. Hvis du ikke tør, så skal du huske på, at du stadig har en far. Og lige nu er mit barn i kæmpe problemer og i fare, og jeg kan ikke bare sidde der og lade som ingenting'. Så det var faktisk ham, der tog initiativet til, at jeg blev skilt.

Et andet eksempel på familiestøtte ved afslutningen af et ægteskab kommer fra Hrida. Hun kom til Danmark med sine forældre, som var flygtninge. Hun bliver også gift i en ung alder, og efter adskillige udfordringer i ægteskabet opdager hun, at hendes mand er hende utro. Hun bliver rasende og får øjeblikkeligt en låsesmed til at skifte låsene til deres lejlighed. Da manden kommer hjem, kan han ikke komme ind. Han bliver meget vred og står og sparker til den låste dør. Det får Hrida til at ringe ... *"til min far og min svoger. Jeg spørger, om de ikke kommer, fordi han står ude foran ... min far kommer med det samme"*. Med god opbakning fra sin familie, kommer der snart styr på gemysterne. Hridas mand får udleveret sine ejendele, og kort tid efter er hendes ægteskab med en utro ægtemand en saga blot.

Stor diversitet i minoritetsfamilier

De fire kvinder – Bahija, Jawaria, Mizna og Hrida – bliver alle skilt. Dermed er der også fire sæt forældre, som må forholde sig til deres døtres ønsker og beslutninger om skilsmisse. Forældrene reagerer meget forskelligt – en forskellighed, der stemmer overens med den store diversitet, som Anja Bredal også finder i etniske minoritetskvinders voldserfaringer i Norge. I den ene ende af spektret fastholdes Bahija i et uønsket og voldeligt ægteskab i årevis, fordi hendes far ikke vil have, at hun forlader sin mand. I den anden del af spektret får Hrida nemt og hurtigt fuld familieopbakning den dag, hun ønsker at gøre sit ægteskab forbi. Tilsvarende har Jawaria en far, der fortæller hende, at det kan få alvorlige konsekvenser, hvis hun ikke er meget påpasselig med, hvordan hun opfører sig, efter at hun egenrådigt har forladt sin mand. Det ligger langt væk fra Miznas far, der med empati og omsorg er primus motor i at få afsluttet sin datters voldelige ægteskab. Eksemplerne viser dermed, at

uanset at "ære" betyder meget i en del etniske minoritetsfamilier, er det ikke alle, der forstår det på samme måde. Og lige så vel som at nogle forældre forhindrer deres døtre i at leve det liv, de ønsker sig, er andre forældre en stor støtte i forhold hertil.

6 Når familiekonflikter overskrider grænser

Kvinder, der er udsat for vold, kan få mange former for hjælp fra de danske myndigheder og fra organisationer i civilsamfundet. Det spænder fra ophold på krisecentre (hvor knap halvdelen af de indskrevne har etnisk minoritetsbaggrund) over kommunal støtte til at klare sig igennem økonomiske problemer og til politiets muligheder for bl.a. at efterforske vold og udstede tilhold. Det er dog alt sammen hjælp, som er udviklet i en dansk kontekst, og som man normalt skal være i Danmark for at få adgang til. Det kan give særlige udfordringer i etniske minoritetsfamilier, hvor livet i en del tilfælde udspiller sig på tværs af landegrænser. I sådanne familier oplever nogle kvinder fx, at de danske myndigheder ikke rigtig kan hjælpe dem, hvis deres børn bortføres til udlandet efter en skilsmisse. En regionalt ansat sikkerhedskonsulent, der undertiden involveres i den form for grænseoverskridende familiestridigheder, fortæller følgende om en sag, han var i berøring med:

Der var fire børn i alt. Faderen har faktisk haft bortført to børn – han tog kun de to yngste. Og han har jo så haft dem ude af Danmark i flere år og har jo vendt dem mod mor. Det er jo også at gøre skade for børnene. Så selvom de faktisk er kommet tilbage til Danmark i dag, så vil de ikke have kontakt med hende.

Den skade, der er sket, kan ikke altid gøres god igen, og denne bortførsel havde mærket både mor og børn for livstid. I andre tilfælde er det ikke børn, men teenagere eller unge voksne, som ender i udlandet imod deres vilje. Sikkerhedskonsulenten beskriver nogle af udfordringerne med denne form for sager på følgende måde:

Vi kan sagtens få lavet et nødpas. Vi kan også sagtens finde nogen, der vil afholde udgiften til en billet [tilbage til Danmark]. Men hvis det så eksempelvis er i Somalia [at en person tilbageholdes], og der er lavet udrejseforbud, så kan de jo ikke komme ud. Så er der jo ikke noget, vi kan gøre, selvom papirerne er i orden fra den danske side af. Fordi vi tager ikke ned og henter dem ... Hvordan sørger vi for, at de får passene? Så skal de rejse til Nairobi – og det er jo umuligt. Altså, det er sådan et Catch-22. Faktum er jo, at når de først er ude, så er de svære at hjælpe.

Som sikkerhedskonsulent formulerer det, er det *"svært at hjælpe"*, når folk først har forladt dansk territorium. Dermed bliver trusler om, at man fx vil bortføre børn til udlandet, eller at man vil forhindre en kvinde, der er udenlands, i at rejse tilbage til Danmark, til et potent magtmiddel i familiekonflikter.

Et eksempel på en kvinde, der endte udenlands mod sin vilje, kommer fra en anden sikkerhedskonsulent. Sikkerhedskonsulenten blev involveret i en sag med at hjælpe en kvinde, der var kommet til Danmark som familiesammenført og efterfølgende var blevet skilt. Den fraskilte kvinde blev efterfølgende gravid – en meget synlig overtrædelse af de stærke normer for, at sex kun må foregå inden for ægteskabets rammer. Dette normbrud førte til følgende begivenheder i kvindens liv:

Hendes brødre lokker hende tilbage til hjemlandet, hvor hun bliver giftet med en fætter – mod sin vilje. Det er et tvangsophold dernede, og hun bliver gravid endnu en gang. Der er jo både vold og kontrol og voldtægt og det hele. Hun flygter så fra familien dernede og lykkes med at komme tilbage til Danmark.

Denne kvinde lykkes altså (til dels ved hjælp af sine egne ressourcer) med at komme retur til Danmark. Her kan hun atter få hjælp fra de danske myndigheder – men kun, fordi hun er lykkedes med at krydse tilbage over den danske grænse igen.

Samfundsstrukturer påvirker styrkeforhold i ægteskaber

Mobilitet over landegrænser tænder og slukker dermed for den umiddelbare adgang til den danske velfærdsstats ressourcer. Et eksempel på, hvordan det kan opleves, kommer fra en kvinde, jeg har kaldt Parvin. Hun var i skolealderen, da hun flygtede til Danmark med sine forældre. Senere i livet – som en voksen og gift kvinde – oplever hun meget tydeligt, hvordan magtbalancen imellem hende og hendes mand kan forskyde sig, afhængig af, hvilket land de befinder sig i: Hvor kvinder i Danmark har gode muligheder for at få hjælp af myndighederne, kan mænd stå langt stærkere i oprindelseslandene. Parvin fortæller, hvordan hun oplevede denne forskel, når hun og hendes mand var på ferie i deres fælles oprindelsesland.

Altså, det er sådan et Catch-22. Faktum er jo, at når de først er ude [af Danmark], så er de svære at hjælpe.

Sikkerhedskonsulent

Jeg blev tvunget til, at vi hver eneste år skulle rejse på sommerferie til [X-land], fordi hans familie boede der. Når jeg sagde "nej" til det, ville han tage drengen med, og vi havde jo fælles forældremyndighed. Jeg ville ikke have, at de skulle rejse alene sammen, så jeg var altid nødt til at rejse med ... Og hver eneste gang var der skænderier. Og jeg var jo altid bange for, at hvad så, hvis han siger, at vi skulle blive der. Det var bare stress Og dernede var han fuldstændig en anden person. Han kunne blive voldelig, altså. Der var hele tiden skænderi, råberi og spark.

Tilbage i Danmark er magtbalancen en anden. Parvin fortæller, at "*... jeg blev skubbet én gang. Hvor jeg sagde til ham, at hvis det gentager sig, så anmelder jeg ham til politiet*". I Parvins tilfælde var det en trussel, som virkede. Hendes sikre viden om, at vold er uacceptabelt i Danmark, og at der er myndigheder, som kan skride ind, hvis de bliver tilkaldt, var med til at standse den voldelige adfærd, hendes mand ellers havde i udlandet. Det er et usædvanligt klart eksempel på, hvor stor betydning de samfundsmæssige strukturer kan have for styrkeforholdet imellem mænd og kvinder, når der er konflikter i et ægteskab. Det gælder dog kun for de kvinder, som har styrken og muligheden til at række ud efter hjælpen, hvilket langt fra alle har.

Familiekonflikters tråde til oprindelseslandet

Udlandet kan også få indflydelse på familiekonflikter og skilsmisser i Danmark på andre måder. Det kan eksempelvis ske, når familiemedlemmer i udlandet involveres. Et klassisk eksempel er, når en ægtemand eller svigerfamilie kontakter en kvindes far i oprindelseslandet og kræver, at han får sin datter til at "rette ind" og droppe et ønske om skilsmisse. Det kan dog også foregå på andre og mere voldsomme måder. Det oplever Darya. Hun kom til Danmark i forbindelse med et ægteskab, hvor hun blev behandlet meget dårligt, også af sine svigerforældre. Da Darya efter nogle år forsøger at gøre oprør, lykkes svigerfamilien med at lokke hende til et andet EU-land alene – altså uden hendes børn. Hun tror bare, hun skal på et kort ophold hos en slægtning, for at hun kan få tænkt tingene igennem. Men her får hun at vide, at der er indgivet skilsmissebegæring i Danmark. Dermed er hendes opholdsgrundlag borte, og hun bør sådan set bare rejse tilbage til sit oprindelsesland – uden sine to små børn. Darya lykkes dog både med at komme tilbage til Danmark og at få retten til både ophold og børn tilbage. Det gør eksmandens familie rasende, og efter noget tid udvikler det sig på følgende måde:

De ringer til mine venner, til min familie. De ringer til alle [Og siger:] 'I skal sige til Darya, at hun skal aflevere børnene til os, ellers slår vi hende ihjel, eller vi slår hendes familie ihjel'. De siger rigtig mange ting. De laver rigtig mange problemer. Til sidst har de slået min far rigtigt alvorligt [i oprindelseslandet]. De siger til ham, at 'du skal sige til din datter, at hun skal aflevere børnene til os, eller vi slår dig og dine drenge ihjel'. De havde

givet penge til nogen, der har slået min far. Han kommer på sygehus i mange dage. Jeg bliver meget bange og meget dårlig ... Til sidst kan jeg ikke mere. Jeg siger til kommunen: 'Jeg vil gerne aflevere mine børn til jer'.

De danske myndigheder kan hjælpe og beskytte Darya, fordi hun er i Danmark. Hendes far, der ikke kan få en lignende hjælp, bliver dermed det svage punkt, hvorigennem man kan angribe Darya. Det usædvanligt hårde forløb i denne familie er et eksempel på, hvordan grænseoverskridende familienetværk kan blive trukket ind i konflikter og gøre de danske myndigheders gængse tiltag utilstrækkelige. Myndighederne giver fx Darya et tilbud om, at hun og hendes børn kan få hjælp til at starte et nyt liv et andet sted i Danmark. Dette ønsker Darya ikke at tage imod, fordi ... *"jeg tror ikke, det hjælper. Der er stadig hans familie og min familie. Hvis jeg gør det, slår de måske hinanden ihjel"*. Ved til slut at overlade sine børn til de danske myndigheder får Darya den meget voldsomme konflikt til at gå i sig selv. Det giver hende mulighed for at komme til hægterne efter det voldsomme pres, hun har gennemlevet. Da hun ca. et år senere kontakter kommunen og beder om, at hendes børn flytter tilbage igen, får hun dog at vide, at man anser det for bedre, at de bliver på deres opholdssted. Det er et alvorligt slag for Darya, og hun håber stadig på, at hun en dag får lov til at bo med dem igen.

Begrænset hjælp over nationale grænser

De forskellige historier i dette kapitel viser, at det både kan udfordre danske myndigheders arbejde og udsatte borgeres muligheder for at få hjælp, når familiekonflikter bevæger sig hen over nationale grænser. I Danmark kan svagt positionerede individer få støtte fra myndighederne – fx ved at komme på krisecenter eller ved at få beskyttelse af politiet. Disse muligheder kan gøre det sværere for stærke familiemedlemmer at udnytte deres dominans. I sådan en situation kan en taktik derfor være at søge at flytte familiemedlemmer ud af Danmark. For er svagt stillede familiemedlemmer først havnet i lande som Somalia, Irak eller Syrien, er deres muligheder for at få hjælp udefra langt dårligere. Dermed kan familiemedlemmer, der i Danmark måske har været oprørske og ønsket sig en højere grad af selvbestemmelse, blive tvunget til at rette ind, fordi de ikke har andre muligheder. Det faktum, at indvandrer- og flygtningefamilier ofte strækker sig over landegrænser, er dermed en af de faktorer, som gør, at de kan have brug for særlige former for hjælp – en hjælp, som de danske myndigheder i en del tilfælde ikke har mulighed for at yde.

7 En *peer-to-peer* indsats for at hjælpe udsatte kvinder

Danmark er et foreningsland. Nogle af de mange foreninger er sat i verden med det formål at yde hjælp til udsatte. Det kan man gøre på mange måder, og én tilgang på området kaldes (på internationaliseret dansk) at give *peer-to-peer*-støtte: Det drejer sig om, at de, der hjælper, og de, der bliver hjulpet, har fællestrek – at de er "*peers*". I psykiatrien finder man fx *peer*-støtter, hvor personer, der selv har psykiatriske udfordringer, hjælper andre, der har fået en diagnose. At være fælles om de samme udfordringer kan skabe tillid og give brugerne en oplevelse af, at der virkelig er nogen, som forstår dem. En sådan *peer*-støtte kan fx give andre håb om, at man godt kan komme videre i livet og finde sig en plads i samfundet, selvom man har fået en psykiatrisk diagnose.

Peer-støtte eksisterer i forhold til mange forskellige problematikker. Det findes for ofre for online-svindel eller voldtægt over fællesskaber for krigsveteraner til grupper for pårørende af allehånde slags. International forskning viser også, at etniske minoritetskvinder, der har været udsat for vold, kan have gavn af forskellige former for *peer*-indsatser (Guevara et al., 2024; Hulley et al., 2022). Det kan være *peer*-ledede støttegrupper, der både kan give kvinder et forstående fællesskab at dele deres erfaringer i og give støtte og oplysning til at komme videre i en ofte udfordrende tilværelse. Det kan også være en-til-en støtte til kvinder, der har behov for hjælp.

Foreningen Søstre mod Vold og Kontrol

Dette kapitel handler om en dansk *peer-to-peer* indsats, der hjælper etniske minoritetskvinder. Det er den Odense-baserede forening Søstre mod Vold og Kontrol, som blev grundlagt i 2021. Foreningen består af 2-3 ansatte og ca. 80 frivillige. Foreningen vækkede min interesse, fordi jeg ser den som et spændende nybrud i Danmarks stadigt mere multikulturelle virkelighed: Foreningen, der har et "kvindefrigørende" sigte, består altovervejende af kvinder med etnisk minoritetsbaggrund. Dermed adskiller den sig fra indsatser, hvor det er personer med majoritetsdansk baggrund, der skal "redde" etniske minoritetskvinder over til et "frit dansk liv" (Farris, 2017).

Foreningens hovedformål er at støtte etniske minoritetskvinder, der er, eller har været, udsat for vold og kontrol – noget, som en stor del af foreningens frivillige "*peers*" selv har erfaringer med. De frivillige gennemgår et uddannelsesforløb, hvor de undervises i emner som krop og seksualitet, forskellige voldsformer og om brobygning til det etablerede danske hjælpesystem. De frivillige undervises også i,

hvordan de passer på sig selv, fx når de kommunikerer digitalt, og hvordan de kan fastholde deres egne grænser i forhold til de kvinder, som de støtter.

En del af foreningens aktiviteter handler om oplysning og information. Det kan være oplæg på skoler om, at møddommen er en myte, eller online kampagner, der fokuserer på kvinders ret til at bestemme over deres egen krop. Det kan også være discussionsarrangementer eller deltagelse i konferencer med fokus på at skabe debat og opmærksomhed om de særlige udfordringer og begrænsninger, som etniske minoritetskvinder kan leve med.

En anden del af foreningens aktiviteter – og de aktiviteter, som dette kapitel fokuserer på – er direkte støtte og oplysning til kvinder med udfordringer af forskellig slags. Her kan de frivillige komme i kontakt med kvinder, der ellers er ganske isolerede, og som næsten ingen kontakt har til personer med majoritetsdansk baggrund. Kontakten kan eksempelvis opstå, når folk mødes i lokalmiljøer eller i forskellige private sammenhænge. Her kan de frivillige fungere som videnspersoner, som en kvinde kan få sig en uformel snak med. Det kan blive et første skridt for kvinder, der måske har meget begrænset viden om deres muligheder i Danmark, og som frygter konsekvenserne, hvis de forsøger at få hjælp ved en direkte kontakt til de danske myndigheder. Det kan bare være meget nemmere at tage den første snak med en nabo, de kender lidt alligevel.

En del frivillige fortæller, at de også etablerer kontakt med udsatte kvinder igennem deres arbejde. En børnehavepædagog beskriver, at hun over for de indvandrerkvinder, der har børn i hendes institution, nævner, at hun er frivillig i foreningen. Her har hun flere gange oplevet, at mødre efterfølgende tager kontakt til hende med forskellige spørgsmål og behov for hjælp. En anden frivillig arbejder i en skønhedsklinik. Hun bruger også sit arbejde til at række ud til kvinder, der kan have behov for hjælp. Hun fortæller følgende:

De fleste af kunderne er udenlandske kunder. Og vi kommer til at snakke om alt muligt ... Især hvis man ikke kommer fra samme land – fordi så er man mere tryk [i forhold til sladder]. Normalt starter jeg ikke med at snakke. Jeg starter med det, jeg nu gør [som kosmetolog]. Så, når der er gået et stykke tid, siger jeg: 'Hvor er du fra?'. Og så kommer det sådan stille og roligt: 'Har du børn? Hvor mange har du? Er du gift?'. Og tit, lige så snart jeg siger: 'Er du glad for livet?'. Så kommer det. Så tager vi det bare stille og roligt, altså, jeg siger: 'Du skal ikke snakke, hvis du ikke har lyst til det. Du snakker, hvis du har lyst, og jeg lytter – og så glemmer jeg det, lige så snart, du går ud ad døren' ... Nogle er gode til at åbne sig. Men engang oplevede jeg, at en kvinde rejste sig op, grædende, og kunne ikke fortsætte sin behandling. Selvom vi slet ikke var begyndt at snakke om noget som helst. Det sad så dybt i hende ... Jeg giver dem mit telefon-

nummer og siger: 'Du kan bare ringe. Lad være med at tænke over, hvornår du ringer. Hvis der er noget, du har brug for at snakke om, så ringer du bare'.

Tillidsfulde relationer tager tid at bygge op

Som pædagog eller kosmetolog finder de frivillige sig ude i forskellige nærmiljøer igennem lang tid. Tid er alfa og omega, når man skal opbygge den tillid, der ofte skal til, før udsatte kvinder en dag tør handle og måske tale om at forlade en partner, der udsætter dem for vold. Især familiesammenførte kvinder, der har begrænset kendskab til det danske sprog og begrænset viden om det danske samfund, kan leve meget isolerede liv. Her kan deres mand fortælle dem, at enhver kontakt til de danske myndigheder uvægerligt vil føre til, at kvinden bliver udvist og mister kontakt til sine børn. Uanset at dette langt fra altid er sandt, kan den frygt, som sådanne trusler medføre, sikre mænd årelang og effektiv kontrol med deres hustruer.

En tredje frivillig i foreningen fortæller, hvordan hun over tid har arbejdet på at opbygge en tillidsfuld relation til en sådan isoleret kvinde – en relation, der måske en dag vil gøre kvinden i stand til at søge forandring i sit liv:

Min søster bor i [X-by]. Og der er der nogle kvinder, som ikke har det så godt. Men de bliver sammen med deres mænd, fordi de har børn. Det er den der voldsspiral, der jo er svær at bryde. En af kvinderne har slet ingen familie i Danmark. Hun bor i den samme opgang i boligblokken som min søster – de bor på hver sin etage. Når vi skal tale i telefon sammen, ringer jeg til min søster. Så går hun ned til kvinden og sikrer, at hendes mand ikke er der. Min søster giver hende telefonen og går så ned i opgangen for at holde øje med, at hendes mand ikke kommer hjem.

Med sin søster som mellemlid har denne frivillige over tid opbygget et tillidsforhold til en meget udsat familiesammenført kvinde. Denne kvinde har boet i Danmark i mere end et årti og været udsat for omfattende vold og kontrol fra sin mand. En vigtig forudsætning for hjælpen til denne kvinde er, at den frivillige talte kvindens modersmål – et eksempel på, hvor vigtig en rolle sproglige kompetencer hos *peers* med etnisk minoritetsbaggrund nogle gange kan spille. Den frivillige fortæller, at hun igennem gentagne telefonsamtaler har givet den voldsramte kvinde viden om, hvilke muligheder hun vil have, hvis hun forlader sin mand. Men den aktive handling med at gå må komme fra kvinden selv. Her er det vigtigt, at de frivillige ikke bliver for ivrige og overtager styringen for meget, for det kan alt for nemt gå galt. Som en fjerde frivillig beskriver det:

Det er mange kvinder, som kan gøre det farligt for os. [I foreningen] får vi at vide, at vi også skal passe på os selv. Fordi lige pludselig, så kan [de

kvinder, som søger hjælp] pludselig vende tilbage til deres forhold igen. Og så er manden så sukkersød, og han er bare den eneste ene, og så: 'Hvem har hjulpet dig?'. 'Det har [navn på frivillig]'. Så kan det gå hen og blive farligt. Så vi er meget påpasselige.

Det er dermed vigtigt at finde en balance, hvor de frivillige yder hjælp og støtte, men hvor det er den udsatte kvinde selv, som handler og dermed tager ejerskab over de forandringer, som kommer til at ske. Man ved, at der ofte skal flere forsøg til, før det lykkes for en kvinde at forlade et voldeligt forhold. Dette faktum gør det ekstra vigtigt, at de frivillige er gode til at fastholde vigtige grænser i deres arbejde.

Vejen til hjælp kan være lang og svær

Af og til kan det være ganske opslidende at være frivillig. Nogle oplever at blive truet af mænd, der er vrede over den støtte, en hustru har fået. Andre frivillige bliver mødt af kritik fra deres egne familier, som ikke ønsker, at de arbejder for kvindefrigørelse blandt etniske minoriteter. Et sådant modtryk er en forventelig konsekvens af det kvindeoprør indefra, som foreningen støtter op om. Her bliver *peer-fællesskabet* imellem etniske minoritetskvinde med egne hårde livsoplevelser i bagagen et vigtigt sted at samle kræfter og høre til. Som to af de frivillige beskriver det:

Jeg gik med til det første møde [i Søstre mod Vold og Kontrol] og syntes, det var rart: Der er andre, kvinder, som har det ligesom mig – eller måske værre end mig. Så jeg følte: 'Okay, altså – jeg er ikke alene'. Jeg følte mig virkelig tryk og tænkte: 'Det vil jeg gerne fortsætte'.

Det giver mig tryghed – at jeg ved, at jeg ikke er alene. Det giver glæde. Det er ligesom at give plaster til hinandens sår. Det er som en kæde: Jo flere vi er, jo stærkere bliver vi. Jeg føler mig stærk med vores søster-gruppe. Jeg ved, at jeg til enhver tid kan søge hjælp – eller stå til rådighed for andre kvinder.

Det er dog langt fra altid nok blot at række ud til voldsudsatte etniske minoritetskvinder og informere dem om deres rettigheder og muligheder i det danske samfund. For vejen til den rette hjælp kan være lang og svær, og nogle gange ender vejen blindt. Dermed er det en central del af foreningens arbejde at være med til at sikre, at udsatte kvinder vitterligt får den rigtige hjælp fra det danske alment system. I modsat fald vil udsatte kvinder kunne opleve, at de ryger fra asken og til ilden – at de ender ud i værre og potentielt meget farlige situationer. Hvis dette sker, kan det være ødelæggende for den tillid, som udsatte kvinder har til foreningen. Noget sådant vil også kunne ødelægge de frivilliges egen tillid til hele foreningens projekt. Hvordan foreningen Søstre mod Vold og Kontrol håndterer denne udfordring kan man læse mere om i næste kapitel.

Det er som en kæde: Jo flere vi er, jo stærkere bliver vi. Jeg føler mig stærk med vores søstergruppe. Jeg ved, at jeg til enhver tid kan søge hjælp – eller stå til rådighed for andre kvinder.

Frivillig, foreningen Søstre mod Vold og Kontrol

8 Brobygning til den rette hjælp

I Danmark er det ulovligt at slå. Man må hverken slå folk på gaden eller slå hinanden inden for hjemmets fire vægge. Dermed skal der også være hjælp til kvinder, der ønsker at forlade voldelige forhold. Spørgsmålet bliver, om disse kvinder kan få den rigtige og den tilstrækkelige hjælp, eller om de risikerer at falde igennem et sikkerhedsnet, hvis huller er for store til at gribe dem. Denne risiko må en forening som den Odense-baserede Søstre mod Vold og Kontrol forholde sig til. Foreningen har ca. 80 (altovervejende etniske minoritets)-frivillige og yder hjælp til etniske minoritetskvinder udsat for vold og kontrol. Det særlige ved foreningen er, at den støtter op om kvindefrigørelse fra et etnisk minoritetsudgangspunkt, bl.a. ved at oplyse udsatte kvinder om deres muligheder og rettigheder i Danmark.

I foreningens arbejde har man dog set, at det kan være svært for udsatte kvinder at navigere i det danske hjælpesystem. Denne erfaring peger på en bredere problematik i forhold til at skaffe hjælp til udsatte. Foreningen har valgt at adressere udfordringen ved at gå aktivt ind i arbejdet med at sikre kvinderne adgang til den rette hjælp. Det er ikke noget, som de frivillige selv står for. Opgaven ligger i stedet primært hos foreningens ansatte, som har den viden og de netværk, der skal til for at håndtere de ganske vanskelige sager, som foreningen ofte kommer i berøring med. Som et eksempel fortæller en af foreningens grundlæggerne, Kefa Abu Ras, følgende om en kvinde, hun har hjulpet på krisecenter:

Der er hun nu. Der er en advokat på hende. Jeg taler med hende en gang imellem. Og vi gør, hvad vi kan, for at alt bliver dokumenteret: Sikrer, at der laves politianmeldelse. Og hvis hun ikke tør lave en anmeldelse, så få hende til at skrive en hændelse hos politiet – så det er registreret. Sikrer, at hun får registreret i journalen hos lægen [den vold, hun har været udsat for]. Hun er på et ret nyt krisecenter [med begrænset erfaring], så vi fortæller dem, at: 'Det er vigtigt, at I går ind og skriver det hele i jeres journalnotater'. For det er jo ikke alle krisecentre, der ved, hvad de skal gøre.

Uden foreningens mellemkomst ville både politi, læge og krisecenter sandsynligvis dokumentere kvindens situation langt mindre. Da kvindens ophold i Danmark er truet, fordi hun har forladt sin mand, kan mangelfuld dokumentation betyde, at kvinden på et senere tidspunkt bliver udvist af Danmark med meget alvorlige konsekvenser til følge (se kapitel 4). Med deres specialviden om etniske minoritetskvinders behov er et vigtigt aspekt af foreningens arbejde dermed, at de hjælper udsatte kvinder til den rette hjælp og søger at beskytte dem imod, at deres handlinger i sidste ende gør større skade end gavn. Netværk har også stor betydning. Den udsatte kvinde sættes fx i kontakt med en arabisktalende kvindelig advokat med stor

erfaring på området. Foreningen er også i dialog med de statslige sikkerhedskonsulenter, som bl.a. kan foretage risikovurderinger af kvindernes situation.

Behov for en hjælper med kendskab til systemet

En stor del af foreningens frivillige har selv erfaringer med vold og kontrol. En del fik faktisk første gang kontakt med Søstre mod Vold og Kontrol, fordi de på et tidspunkt havde brug for hjælp. En frivillig fortæller fx, at hun kom med i foreningen i kølvandet på en meget vanskelig skilsmisse. Efter at kvinden havde forladt sin mand og søgt om skilsmisse, truede han hende med, at han ville kidnappe deres fælles børn og tage dem med til sit oprindelsesland. Kvinden tog kontakt til det lokale politi, men fik den besked, at de desværre ikke kunne hjælpe, da hun og hendes eksmand (som det så ofte er tilfældet) havde fælles forældremyndighed. Kvinden fortæller, at ... *"jeg græd en hel uge, da jeg fandt ud af det. Hvis mine børn forsvinder, så dør jeg. Det ville jeg ikke kunne leve med"*. Igennem medierne hørte hun om Søstre mod Vold og Kontrol og kontaktede Kefa Abu Ras, som satte hende i kontakt med fagfolk med specialviden om internationale barnebortførsler:

De kender til de her problematikker. Jeg fortalte min historie ... Og selvom jeg ikke havde beviser nok, fik politimanden givet videre til lufthavnen, at de her børn er truet med at blive kidnappet, så det skal forhindres. Politiet tog det alvorligt, da jeg havde Kefa med mig.

Denne kvindes oplevelse viser, hvor vigtigt det kan være at have kontakt til en "fortaler", der kender systemet og ved, hvor man skal henvende sig med de særlige problemer, som nogle etniske minoritetskvinder oplever. Det kan, som i tilfældet her, eksempelvis dreje sig om at forebygge internationale bortførsler af børn – noget, der sjældent er en udfordring, når majoritetsdanske par går fra hinanden.

"Muslimsk skilsmisse" kan være en særlig udfordring

Et andet emne, som foreningen hjælper kvinder med, handler om muligheden for at komme helt og fuldt ud af deres ægteskab. Et "muslimsk ægteskab" – kaldet *nikah* – er en kontraktlig aftale imellem de to ægtefæller. Parret gifter sig dermed med hinanden, og det er ikke en udenforstående tredjepart (som en præst eller en vielsesforretter på et rådhus), som står for, at parret bliver gift. Tilsvarende er en "muslimsk skilsmisse" (som man også kan kalde en "nikah-opløsning") noget, parret som udgangspunkt gør selv, uden at en tredjepart er involveret. Her er der endvidere forskel på de to køn: En mand kan opløse sin nikah ved rituelt at sige "*talaq*" tre gange. En kvinde har ikke samme mulighed og kan dermed hænge fast i en uønsket nikah, hvis manden ikke vil gå med til at opløse deres forhold (Liversage, 2022). Ovenstående er en ultrakomprimeret gennemgang af et meget komplekst felt – fx kan opløsningen af en nikah også ske på måder, der indebærer forskellige økonomiske

transaktioner, ligesom kvinder kan få indskrevet ret til skilsmisse på lige fod med manden i deres nikah-kontrakt. Der er også klare forskelle imellem, hvor store problemer med nikah man møder i forskellige etniske minoritetsmiljøer, bl.a. knyttet til oprindelseslandenes lovgivning. Men det korte af det lange er, at nogle kvinder med muslimsk baggrund udfordres, når de vil gå fra deres mand, og han ikke er enig i beslutningen. I oprindelseslande som Irak, Syrien eller Pakistan kan kvinder henvende sig til en lokal domstol og her gøre sig håb om at få en skilsmisse igennem, uanset mandens modstand. Sådanne domstole findes dog ikke i Danmark, og hvad skal en kvinde så stille op?

En lang vej ud af nikah

En kvinde, Tasleem, havde stået i denne vanskelige situation. Tasleem var vokset op i Danmark i en flygtningefamilie. Da hun var i tyverne, og det var på høje tid at blive gift, blev hendes familie kontaktet af en anden familie med samme landebaggrund: Måske kunne deres søn og Tasleem blive et godt par? Det mente Tasleem selv godt, at de kunne, så parret blev forlovet og brugte det næste år på at lære hinanden bedre at kende. Bosat i forskellige landsdele var det lidt omstændeligt med transporten, men Tasleem oplevede sin tilkommende som en venlig og lidt introvert mand – og hun tænkte, at de ville passe godt sammen. Parret blev derfor gift og flyttede sammen.

Med ægteskabets nærkontakt begyndte Tasleem dog at opdage helt nye sider af sin mand: Han talte undertiden meget med sig selv, kunne af og til virke usammenhængende og fik voldsomme raseriudbrud, som han undskyldte for bagefter. Tasleem slog det hen med, at han måske var stresset som nygift. Hun håndterede problemerne, som hun bedst kunne, og månederne gik. Det ændrede sig, da Tasleem en dag ved et tilfælde så, at hendes mand havde fået en indkaldelse til et psykiatrisk hospital i sin e-boks. Hun kunne også se, at hans månedlige natlige fravær – hvor han sagde, at han havde nattevagt på jobbet – i virkeligheden handlede om hospitalsbesøg og medicinering for en ganske alvorlig psykiatrisk diagnose.

Tasleem turde ikke konfrontere sin mand med sin nye viden, men flygtede ud af deres lejlighed under hans næste raserianfald. Han forfulgte hende, men på offentlig vej følte hun sig stærk nok til at konfrontere ham med sin nye viden. Det gjorde ham dog så rasende, at han tog kvælertag på hende. Heldigvis greb nogle forbipasserende ind, så Tasleem kunne flygte i sikkerhed i sin mors lejlighed (hendes far var død nogle år forinden).

Tasleem og hendes mand havde kun været gift i en nikah og var

dermed i den danske stats øjne blot et samboende par. Myndighederne kunne altså ikke udstede en skilsmisse. Og fordi Tasleems mand ikke havde sagt ja til at afslutte deres nikah, insisterede han på, at Tasleem stadig var hans hustru. Han blev ved med at opsøge Tasleem, som nærmest måtte barrikadere hos sin mor, hvor manden kom ...*"og bankede på døren. Og skreg. Og ringede 1.500 gange ... Jeg var nærmest i husarrest"*. Tasleem ender dermed isoleret og deprimeret, og hverken hun selv eller hendes nærmeste kan se, hvordan hun kan komme videre i tilværelsen. Det er et kendt mønster, at nogle mænd (uanset baggrund) ikke vil acceptere, at deres partnere forlader dem, og de kan reagere ved at udsætte kvinder for post-separationsvold og stalking. Tasleems tidligere partner havde dog et ekstra virkemiddel i form af fraværet af en "muslimsk skilsmisse": Det var noget, han kunne bruge som ressource til at holde Tasleem fast i det forhold, hun søgte at afslutte helt.

På dette tidspunkt er der en af Tasleems veninder, som ser dokumentarfilmen "Vold og kontrol bag sløret" – en DR-dokumentar, der følger arbejdet i Søstre mod Vold og Kontrol. Veninden får Tasleem til at skrive til Kefa, og så kommer der skred i tingene. Kefa sætter Tasleem i kontakt med projektet "Til Døden os Skiller" – et samarbejde imellem Exit-cirklen og Mariam Moskeen i København. Her har den kvindelige imam Sherin Khankan udviklet et muslimsk skilsmisseritual, hvor kvinder selv afslutter deres nikah. Uanset at ikke alle familier og alle tidligere partnere anerkender legitimiteten af dette ritual, ser det ud til at være en effektiv hjælp for kvinder, der vil ud af en nikah, som deres (tidligere) partner ønsker at fastholde dem i.

Kefa hjælper også Tasleem med kontakt til en sikkerhedskonsulent, der taler med hende om, hvad hun har været udsat for. Tasleem ønsker dog ikke at anmelde sin tidligere partner til politiet:

//

[Min mand kom...] og bankede på døren. Og skreg. Og ringede 1.500 gange ... Jeg var nærmest i husarrest.

Tasleem, der søgte hjælp hos foreningen Søstre mod Vold og Kontrol

Jeg tænkte: Han er jo psykisk syg. Jeg har hørt rigtig mange grimme historier, hvor folk jo nærmest ikke engang bliver straffet – bare fordi, at man har en psykisk diagnose. Og han er en høj, stærk person. Så jeg tænkte, at det overhovedet ikke vil gavne at lave mere fjendskab.

Med hjælp fra sikkerhedskonsulenten lykkes det Tasleem at få fat i nogle af de ejendele, hun efterlod i lejligheden, da hun måneder tidligere måtte flygte. Efter at have fået sin nikah opløst, kommer Tasleem gradvist på fode igen. Efterfølgende bliver hun selv frivillig i den forening, som hjalp hende, så hun også selv kan hjælpe andre kvinder med at bryde fri af undertrykkende forhold.

Afgørende at få den rigtige hjælp

Når etniske minoritetskvinder ønsker at bryde ud af dysfunktionelle ægteskaber, er det vigtigt, at de får god hjælp. Det kræver ofte særlig ekspertise – i forhold til eksempelvis risiko for udvisning (se kapitel 4), repressalier fra egen familie (se kapitel 5) eller udsathed for internationale barnebortførsler (se kapitel 6). I Søstre mod Vold og Kontrolls *peer-to-peer*-indsats ved man, at det ikke er nok at fortælle kvinder, at de kan få hjælp i Danmark. Man må søge at sikre, at kvinderne vitterligt modtager den rigtige og tilstrækkelige hjælp. Det er helt afgørende, hvis disse kvinder skal komme ordentligt ud af deres udsathed for vold og kontrol.

Dokumentation

9 Metode og data

Denne rapport bygger på interviews udført til undersøgelsen "Lokale dynamikker i en transnational kontekst – et casestudie af udsathed for vold og muligheder for støtte blandt etniske minoritetskvinder". Data til undersøgelsen har været kvalitative interviews, udført i perioden 2021-2025. Der er i alt udført 67 interviews. Nogle interviews har været udført med enten to personer samtidig eller med en mindre fokusgruppe. De 67 interviews rummer dermed i alt 82 interviewpersoner.

Projektets dataindsamling har haft en lokal vinkel, og størstedelen af interviewene har fundet sted i Odense og omegn. I perioden 2021-2023 har Anika Liversage endvidere siddet i Odense Kommunes *advisory board* for kommunens enhed mod negativ social kontrol.

Interviewmaterialet

Informanterne til dette projekt kan inddeles i følgende tre hovedgrupper:

- **Kvinder med etnisk minoritetsbaggrund**, der har haft personlige oplevelser med vold og/eller kontrol. Det drejer sig både om kvinder, der var født og opvokset i Danmark, og kvinder, der var kommet til Danmark som voksne, primært via familiesammenføring. Kvinderne har haft rødder i landene Irak, Iran, Libanon/Palæstina, Afghanistan, Tyrkiet, Syrien, Somalia og det tidligere Jugoslavien.
- **Offentlige hjælpeinstanser**, der enten yder hjælp til sådanne kvinder eller på anden vis kommer i kontakt med dem i deres professionelle virke. Det har bl.a. drejet sig om følgende jobtyper:
 - Sundhedsplejerske
 - Socialrådgiver
 - Jobcentermedarbejdere
 - Læge
 - Sygeplejerske
 - Sikkerhedskonsulent.
- **Andre aktører**, der også yder forskellige former for hjælp og støtte til etniske minoritetskvinder udsat for vold og/eller kontrol. Det drejer sig bl.a. om følgende typer af aktører:
 - Krisecentermedarbejder fra kvindekrisecenter
 - Krisecentermedarbejder fra mandekrisecenter

- Foreningsmedarbejder i relevant forening
- Frivillig i relevant forening.

I nogle tilfælde har én informant kunne kategoriseres i to grupper samtidig, som hvis en socialrådgiver samtidig var frivillig i en relevant forening. Det største overlap findes i de data, som er blevet indsamlet for at belyse foreningen Søstre mod Vold og Kontrols arbejde, da en del af foreningens frivillige selv har erfaringer med ud-sathed for vold og/eller kontrol.

Interviewtilgang

Interviewene med etniske minoritetskvinder har som udgangspunkt haft en biogra-fisk tilgang (Bertaux, 2003; Hollstein, 2019). Efter en introduktion, hvor informan-terne er blevet orienteret om projektets fokus, er de blevet bedt om at fortælle de-res livshistorie. Det er en tilgang, som giver informanterne en god mulighed for selv at fremhæve de begivenheder og forhold, som de mener er vigtige at få frem. Denne tilgang kan give nogle levende og detaljerede fortællinger (Liversage, 2009; Thomsen & Antoft, 2002). Med udgangspunkt i denne biografiske del af interviewet blev informanterne bedt om at uddybe udvalgte begivenheder, fx i forhold til deres skilsmisssers forløb, i forhold til, hvordan de havde søgt hjælp og støtte, og hvilke er-faringer de havde haft hermed.

Interviewene med såvel ansatte ved offentlige hjælpeinstanser som personer fra an-dre aktører på området blev udført ved hjælp af en semistruktureret spørgeguide. Denne spørgeguide blev tilpasset efter den enkelte informant. Der blev eksempelvis spurgt detaljeret ind til erfaringerne med at møde etniske minoritetskvinder med behov for hjælp, og hvilke særlige problemstillinger der her kunne optræde. Nogle informanter havde lang anciennitet og årtiers kendskab til området. De bidrog med observationer af, hvordan feltet havde ændret sig ganske markant over tid.

Alle informanter blev informeret om undersøgelsen, herunder at deltagelse naturlig-vis var helt frivilligt. De blev også informeret om, at de til enhver tid kunne kontakte VIVE og trække deres interview tilbage. Alle interviews er – med informanternes til-sagn – blevet optaget digitalt og efterfølgende udskrevet.

Med hensyn til sprog er hovedparten af interviewene udført på dansk. Et er udført på engelsk, et på tyrkisk og tre på arabisk, af en arabisktalende assistent på projek-tet. Der er dermed ikke blevet benyttet tolk.

Projektet "Etniske minoritetskvinder, vold og muligheder for støtte" er blevet til på baggrund af en bevilling fra Offerfonden. Udførsel, indhold og resultater af projek-tet er alene forfatterens ansvar. De vurderinger og synspunkter, der fremgår af ma-terialet, er forfatterens egne og deles ikke nødvendigvis af Rådet for Offerfonden.

Litteratur

- Bertaux, D. (2003). The usefulness of life stories for a realist and meaningful sociology. I R. Humphrey, R. Miller & E. Zdravomyslova (red.), *Biographical Research in Eastern Europe - Altered Lives and Broken Biographies*. Farnham: Ashgate.
- Bredal, A. (2020). Minoritetsnorske og majoritetsnorske kvinners erfaring med partnervold. I A. Bredal, H. Eggebø & A.M.A. Eriksen (red.), *Vold i nære relationer i et mangfoldigt Norge* (s. 47-65). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Danmarks Statistik (2024). *Indvandrere i Danmark, 2024*. Danmarks Statistik.
- Del Real, D. (2019). Toxic ties: The reproduction of legal violence within mixed-status intimate partners, relatives, and friends. *International Migration Review*, 53(2), 548-570.
- Enevoldsen, P.C., Madsen, C.P., Turner, S. & Nørtoft, M. (2025). *Kvinder på krisecentre 2017-2023*. København: Danmarks Statistik.
- Farris, S.R. (2017). *In the Name of Women's Rights: The Rise of Femonationalism*. Durham, NC: Duke University Press.
- Filskov, N., Hansen, T.O., Larsen, S., Petersen, M.J. & Tan, N.F. (2022). *Man kan aldrig føle sig sikker: En analyse af de retssikkerhedsmæssige udfordringer, når flygtninge mister deres opholdstilladelse*. København: Institut for Menneskerettigheder.
- Friberg, J.H. (2019). *Konflikt, fellesskap og forandring: Foreldreskab og sosial kontroll i innvandrede familier fra Pakistan, Somalia og Sri Lankar*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Følner, B., Johansen, S.A. & Hansen, G.E. (2018). *Unges oplevelser af negativ social kontrol*. København: Als Research.
- Guevara, A.M.M., Johnson, S.L., Wall, C. & Lopez, K. (2024). Sociocultural responsive frameworks to increase engagement in service systems through a peer-to-peer model. *Prevention Science*, 25(5), 760-773.
- Hansen, B.T., Kjær, S.K., Arnheim-Dahlström, L., Liaw, K.L., Juul, K.E., Thomsen, L.T., Frederiksen, K., Elfström, K.M., Munk, C. & Nygård, M. (2020). Age at first intercourse, number of partners and sexually transmitted infection prevalence among

- Danish, Norwegian and Swedish women. *Acta Obstetricia et Gynecologica Scandinavica*, 99(2), 175-185.
- Hollstein, B. (2019). What autobiographical narratives tell us about the life course. Contributions of qualitative sequential analytical methods. *Advances in Life Course Research*, 41, 1-9.
- Hulley, J., Bailey, L., Kirkman, G., Gibbs, G.R., Gomersall, T., Latif, A. & Jones, A. (2022). Intimate partner violence and barriers to help-seeking among Black, Asian, minority ethnic and immigrant women: A qualitative metasynthesis of global research. *Trauma, Violence, and Abuse*, 24(2), 1001-1015.
- Hviid, S. (2014). *Dobbeltliv: En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer*. København: Etnisk Ung.
- Kindt, M.T. (2022). Negotiating independence and tradition: plans for career, marriage and family among daughters of immigrants enrolled in higher education in Norway. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(11), 2819-2835.
- Liversage, A. (2009). Vital conjunctures, shifting horizons: High-skilled female immigrants looking for work. *Work, Employment and Society*, 23(1), 120-141.
- Liversage, A. (2022). Experiencing 'nikah captivity' in the West: Gendered conflicts over ending Muslim marriages. *Journal of Muslims in Europe*, 11(2), 215-239.
- Liversage, A. (2025). The Danish "paradigm shift": Consequences for female refugees and marriage migrants. I J. Schwörer (red.), *New Danish Paradigms on Asylum and Integration: Effects and Challenges* (s. 28-40). Bonn: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Liversage, A. & Christensen, C.P. (2017). *Etniske minoritetsunge i Danmark: En undersøgelse af årgang 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Liversage, A. & Petersen, J. (2020). *Etniske minoritetskvinder og skilsmisse – med fokus på muslimske praksisser*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Lundgren, E. (2004). *Våldets Normaliseringsprocess*. Stockholm: ROKS – Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige.

- Maliepaard, M. & Alba, R. (2016). *Cultural integration in the Muslim second generation in the Netherlands: The case of gender ideology*. *International Migration Review*, 50(1), 70-94.
- Norris, P. & Inglehart, R.F. (2012). Muslim integration into Western cultures: Between origins and destinations. *Political Studies*, 60(2), 228-251.
- Ottosen, M.H., Andreasen, A.G., Dahl, K.M., Lausten, M., Rayce, S.B. & Tagmose, B.B. (2022). *Børn og unge i Danmark: Velfærd og trivsel 2022*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Slot, L.V., Thomsen, T.B., Laursen, S. & Hansen, T.O. (2023). *Udenlandske kvinder fastholdt i voldelige ægteskaber: Når høje krav til dokumentation af vold får utilsigtede konsekvenser*. København: Institut for Menneskerettigheder.
- Stark, E. (2007). *Coercive control: How men entrap women in personal life*. Oxford: Oxford University Press.
- Thomsen, T.L. & Antoft, R. (2002). Når livsfortællinger bliver en sociologisk metode - en introduktion til det biografisk narrative interview. I M.H. Jacobsen, J. Kristiansen, & A. Prieur (red.), *Liv, fortælling, tekst: Strejftog i kvalitativ sociologi* (s. 157-181). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Timshel, I., Montgomery, E. & Dalgaard, N.T. (2017). A systematic review of risk and protective factors associated with family related violence in refugee families. *Child Abuse & Neglect*, 70, 315-330.

